HITLERS
Derde Rijk

Nummer 6

Alle verschrikkelijke geheimen onthuld

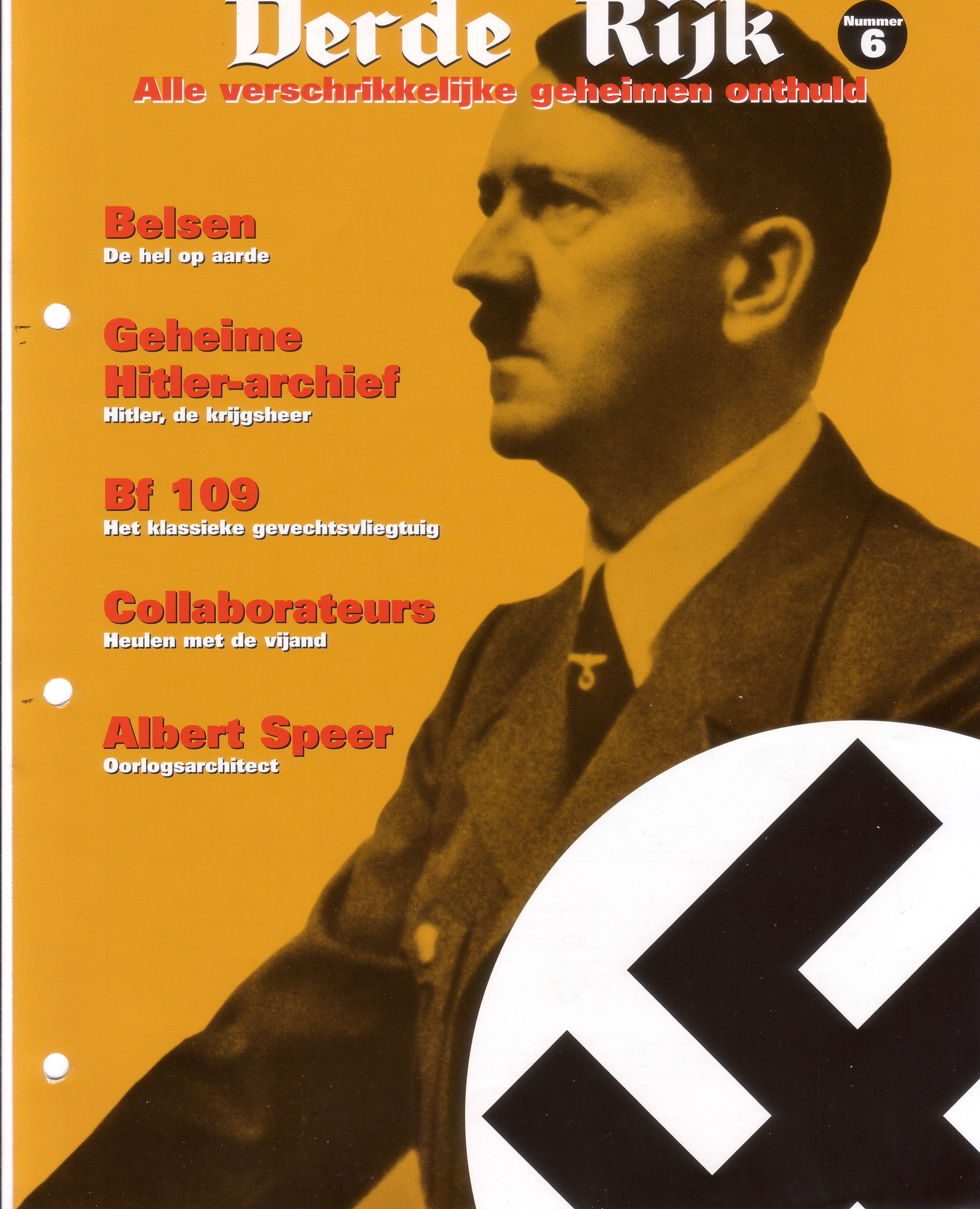

Belsen
De hel op aarde

Geheime Hitler-archief
Hitler, de krijgsheer

Bf 109
Het klassieke gevechtsvliegtuig

Collaborateurs
Heulen met de vijand

Albert Speer
Oorlogsarchitect

HITLERS Derde Rijk

Deel 6 Inhoud

Geheim Hitler-archief 25 t/m 30
Hitlers; De krijgsheer

De Holocaust 33 t/m 38
Belsen; De hel op aarde

In het Derde Rijk 29 t/m 36
Kunst; Onder de Nazi's

Nazi Verschrikkingen 25 t/m 28
Collaborateurs; Heulen met de vrijheid

Hitlers handlangers 19 t/m 22
Albert Speer; Oorlogsarchitect

Hitlers veldslagen 39 t/m 44
Invasie op de Balkan

Hitlers oorlogsapparaat 37 t/m 44
Messerschmitt BF 109

Nazi-symbolen 23 t/m 26
Lijfwacht van de Führer; Bodyguard

A tot Z van het Derde Rijk 21 t/m 24
Dachau - Frank, Hans

Fotoverantwoording
Geheim Hitler Archief 25-30: Aerospace Publishing, **Holocaust 33:** AKG Londen; **Holocaust 34:** Topham Picturepoint (twee); **Holocaust 35:** Popperphoto, Topham; **Holocaust 36:** AKG, Popperfoto, Topham; **Holocaust 37:** AKG (two); **Holocaust 38:** Popperfoto, Topham, AKG; **Nazi verschrikkingen 25:** AKG; **Nazi verschrikkingen 26:** AKG (drie) **Nazi verschrikkingen 27:** AKG (twee), Aerospace; **Nazi verschrikkingen 28:** AKG, Popperfoto (twee), AKG (twee); **Hitlers handlangers 19-20:** AKG (drie); **Hitlers handlangers 21:** Aerospace (drie); **Hitlers handlangers 22:** Bridgeman Art Library, AKG (twee); **In het Derde Rijk 29:** AKG; **In het Derde Rijk 30:** Aerospace (twee), AKG; **In het Derde Rijk 31:** Bridgeman Art Library; **In het Derde Rijk 32:** AKG (twee); **In het Derde Rijk 33-34:** AKG (twee); **In het Derde Rijk 35-36:** AKG, Aerospace (vier); **Hitlers veldslagen 39-44:** Aerospace; **Hitlers Oorlogsapparaat 37-44:** Aerospace ; **Nazi symbolen 23-26:** Aerospace; **A tot Z 22:** AKG, Popperfoto, Topham; **A tot Z 23:** AKG, Aerospace; **A tot Z 24:** Aerospace, AKG, Popperfoto, Topham.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt in welke vorm of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Midsummer Books Ltd. Alle rechten voorbehouden. Deze uitgave mag niet in gewijzigde vorm of tegen een hogere prijs dan de aanbevolen verkoopprijs uitgeleend, wederverkocht, verhuurd of op andere wijze op commerciële basis aangeboden worden.

© © 2001 Maxwell B.V.
© 2001 Midsummer Books
Brightstar Publicing plc. 2001

Hitler, de krijgsheer

Adolf Hitlers militaire ervaringen beperkten zich tot de loopgraven van de Eerste Wereldoorlog. Maar toen hij in 1933 in Duitsland aan de macht kwam, zag hij toe op de bouw van een imposant militair apparaat.

Adolf Hitler beschrijft zijn strategie aan het Oostfront aan maarschalk Antonescu van Roemenië. Ondanks zijn gebrek aan formele militaire training, bepaalde de Führer de Duitse strategie gedurende het grootste gedeelte van de oorlog.

Hierboven:
Hitler in Compiègne na de overwinning op Frankrijk. Door zijn steun voor de onorthodoxe aanval dwars door de Ardennen heen, werd de zege zeker gesteld.

Hitlers kwaliteiten als militair leider werden van alle kanten bekritiseerd. Winston Churchill noemde hem 'corporal Hitler'; Veldmaarschalk Von Rundtstedt deed hem af met 'de Boheemse korporaal'. Hierdoor werd het fabeltje de wereld in geholpen dat de Duitse nederlaag niet te wijten was aan de kwaliteiten van het Duitse leger, maar aan de incompetentie van Hitler die het zelf nooit verder had geschopt dan onderofficier. Voor de verslagen Duitse generaals was dit in 1945 het perfecte alibi: Hun professionele reputatie werd er door gered en het hielp hen bij hun verdediging in Neurenberg.

Hitler was zich maar al te bewust van zijn lage rang in het leger tijdens WO I. Maar hij was er ook trots op: hij was een *Frontkampfer* wiens politieke carrière het gevolg was van zijn vermogen de hoop en de vrees uit te spreken van een generatie die zijn jeugd verloren had in de modder van Vlaanderen. In Groot-Brittannië had de lijst van gevallenen uit de periode 1914-18 zo'n zware smet geworpen op het opperbevel dat Haig en zijn generaals vandaag de dag nog als de verpersoonlijking van militaire incompetentie beschouwd worden. In Duitsland was men even bitter gestemd, met het verschil dat de Duitsers de oorlog verloren hadden.

Hieronder:
Hitler dwong de generale staf het aanvalsplan van Von Manstein uit te voeren in plaats van hun eigen, meer conventionele campagne.

Hitler salueert tijdens een militaire parade vlak nadat hij aan de macht kwam. Hij wordt geflankeerd door de leiders van het leger, de marine en de recent benoemde bevelhebber van de Luftwaffe, Hermann Goering.

Hitlers
Militaire Ervaring

Hitlers persoonlijke ervaringen in het leger hadden grote invloed op zijn banden met de bewapende troepen van het Derde Rijk. Tijdens zijn contacten met de hooghartige aristocraten van de generale staf kon hij terugvallen op zijn eigen ervaringen aan het front: zuur verdiende kennis waardoor hij zich dacht te onderscheiden van de stafofficieren die comfortabel achter de frontlinies werkten. Hitler had vier afschuwelijke jaren meegemaakt in Vlaanderen tijdens de defensieve strijd tegen de geallieerden die op technologisch en materieel gebied steeds superieurder werden.

De Eerste Wereldoorlog stond ook volledig los van alle politieke ratio. Om het aantal doden te rechtvaardigen gingen de Duitsers steeds absurdere doelen stellen en ontstond er een onoverkomelijk hiaat tussen wat ze wilden en wat ze konden. De annexatie van België en van grote delen van Oost-Europa was wel het minste wat de Duitsers aan de oorlog wilden overhouden. Vredesvoorstellen uit 1917 die gesteund werden door de Reichstag werden afgewezen. In plaats daarvan ging men in 1918 over tot een alles-of-niets offensief. Deze slag kostte Duitsland nog eens één miljoen doden en werd gevolgd door een overweldigende aanval door de geallieerden waardoor het Duitse leger verpletterd werd. Hitler gaf de politici, samen met de 'joden en bolsjewieken' de schuld voor de verliezen, maar de Pruisische officieren waren volgens hem ook niet helemaal zonder blaam.

Boven:
In de laatste maanden van de oorlog werden veel Duitse soldaten door de geallieerden gevangen genomen. Hitler miste de laatste veldslagen: hij lag in een ziekenhuis in Duitsland om bij te komen van een gasaanval in oktober 1918.

Hierboven:
Ondanks dat hij in een gat in de grond woonde, constant in levensgevaar was en maar weinig echte vrienden had, beschouwde Hitler zijn tijd in de loopgraven mede dankzij het gevoel van kameraadschap als een van de gelukkigste periodes in zijn leven.

Boven en rechts:
Het gruwelijkste aan de Eerste Wereldoorlog was dat de dood overal aanwezig was: miljoenen mannen kwamen om in een strijd op een paar vierkante meters in Frankrijk en Vlaanderen. Het is niet verrassend dat Hitler manieren zocht om patstellingen, zoals hij ze in de loopgraven ervaren had, te voorkomen, maar tegelijkertijd leek hij zich niet te kunnen realiseren dat er grote verschillen waren tussen de strijd aan het Oostfront en in de woestijn.

Rechts:
Hitler kijkt toe tijdens de beslissende aanval op Warschau. Dit was een van de weinige keren dat de Führer zo dichtbij de frontlinies kwam dat hij de gevechten werkelijk kon gadeslaan.

In 1933 erfde Hitler een klein, maar zeer professioneel leger. Hij zorgde voor een voorspoedige uitbreiding van het leger en raakte al snel overtuigd van het nut van mechanisatie. Hij had een geheugen als een olifant, vooral waar het technische details betrof. Zijn fascinatie voor technologie gaf de voorvechters van pantsertroepen een voordeel ten opzichte van de conservatieve elementen binnen het leger. Aan het eind van de jaren '30 had Duitsland een ongekend sterk, gepantserd aanvalsleger en een luchtmacht die uitgerust was met de beste gevechtsvliegtuigen ter wereld. Hoewel de modernisatie niet overal even ver werd doorgevoerd en in feite nogal oppervlakkig was, leek dat er in 1939-40 niet toe te doen. Hitlers oorlogsmachine verpletterde alles wat er in de weg stond, en de Führer eiste terecht de eer op voor zijn triomfen.

HITLER ZEGEVIERT

Met de invasie van Polen eind 1941 startte er voor de Duitsers een constante reeks van overwinningen. Noorwegen werd bezet ondanks de superioriteit van de Britse marine: een gedurfde onderneming die de Führer doordreef ondanks de tegenwerpingen van zijn generaals. Het opperbevel wilde de invasie van Frankrijk exact zo uitvoeren zoals de 'superplanner', graaf Von Schlieffen, het in het begin van de eeuw bedacht had - een plan dat in 1914 mislukt was. De hoofdaanval zou dan via België verlopen: een beslissing die de Fransen en de Britten verwacht hadden. Maar tegen de tijd dat de British Expeditionary Force onderweg was naar Brussel, was de Duitse strategie al veranderd. Dit was een gedurfde zet die uitgedacht was door Von Manstein. Hitler steunde deze beslissing volledig en verplichtte het opperbevel deze strategie te volgen. De Duitse pantsertroepen stormden door de ondoordringbaar gewaande wouden in de Ardennen, versloegen het Franse 9e Leger, staken de Maas over en brachten een zware slag toe aan het geallieerde front. De voormalige korporaal was tegen het inzicht van zijn generaals ingegaan en had de meest verbluffende militaire zege behaald uit de Duitse geschiedenis. Dit werd gevolgd door een bliksemsnelle verovering van de Balkan, waarna Hitler zijn blik op Rusland richtte. De eerste paar maanden leek alles nog volgens het normale stramien te verlopen: de Wehrmacht vocht zich een weg naar Smolensk en zette koers naar Moskou. In november 1941 liep de invasie daar vast. Door de tegenaanval door generaal Zjoekow in december werden de Duitsers teruggedreven en toen kwamen de eerste beschuldi-gingen los. Na de oorlog beschuldigden verschillende Duitse officieren Hitler ervan dat hij steeds van doel had gewisseld in Rusland: eerst was Moskou het doel, daarna de Oekraïne, vervolgens Moskou weer. Tegen de tijd dat de tankdivisies teruggestuurd werden naar het front bij Moskou was het al te laat. Stalin had ervoor gezorgd dat de Russen zich verenigden en Zjoekows verster-kingen uit Siberië waren al in positie.

HITLER DE GOKKER

In 1942 gokte Hitler opnieuw door aan te vallen via het voor tanks geschikte terrein van zuid-Rusland. Zijn doel was de olievelden in de Kaukasus in te nemen, maar de aanval mislukte om dezelfde redenen als in het voorgaande jaar. De afstanden waren te groot, de bevoorrading werd onmogelijk en men koos een ander doel voor de operatie: het 6e Leger moest een frontale aanval uitvoeren op Stalingrad. Het Duitse leger was aan de grens met Azië in een uitputtingsslag beland en werd blootgesteld aan een verpletterend tegenoffensief. Het mislukken van Hitlers strategie in 1942 leidde tot de catastrofe bij Stalingrad. Een paar maanden later werd dit op vergelijkbare schaal nog eens herhaald in Noord-Afrika.

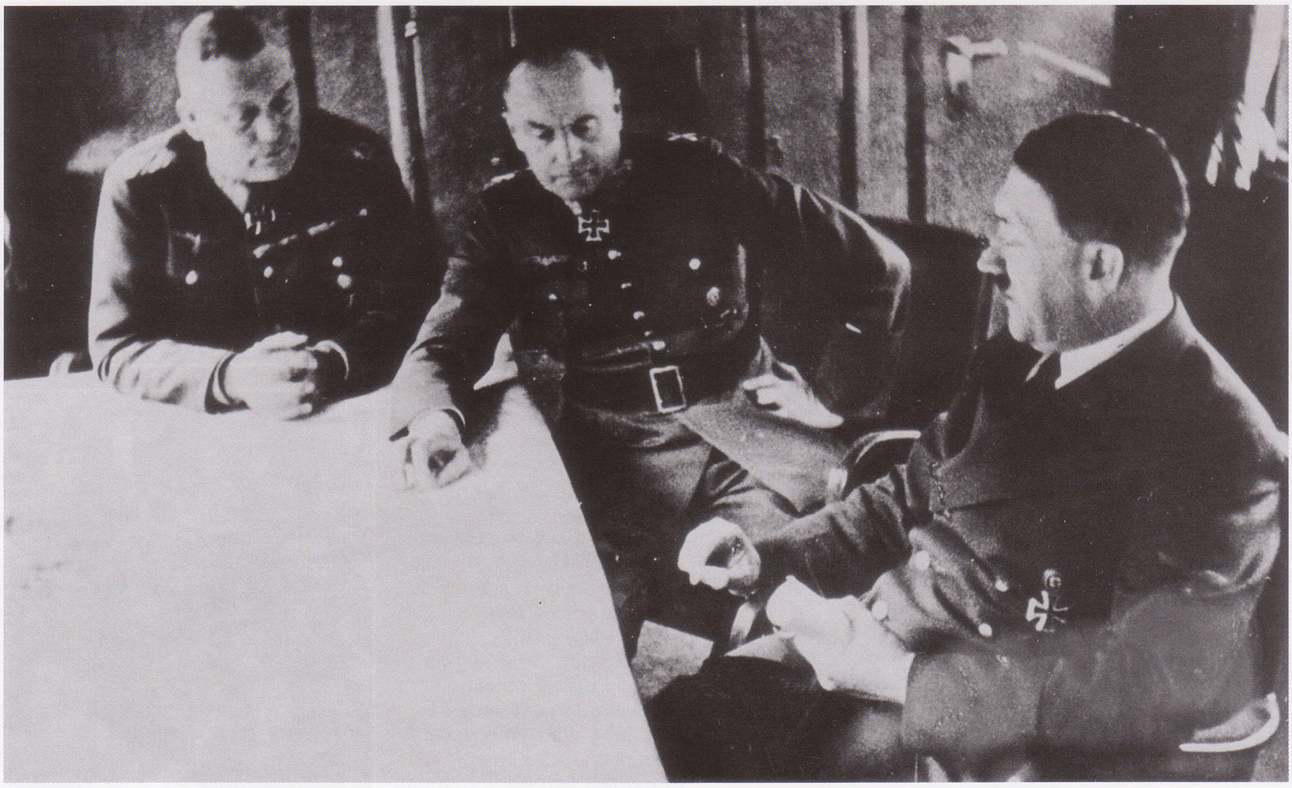

Hierboven:
Mei 1941. Hitler overlegt met zijn veldmaarschalken Keitel en Von Brauchitsch. Ze hebben het over de invasie in Rusland. Ze bevinden zich in de 'Wolfsschanze' bij Rastenburg in Oost-Pruisen, een van de hoofdkwartieren van de Führer.

Vanaf het voorjaar van 1943 werden de zwaktes in de Duitse oorlogsmachine steeds duidelijker, hoewel de geallieerden dit niet direct leken te beseffen. Hitlers legers vochten tot het allerlaatste moment met een duivelse efficiëntie. Maar hun ongekende professionaliteit en onmiskenbare moed werden voor de verkeerde doelen aangewend. Hitler isoleerde zichzelf van zijn volk en verscheen na Stalingrad nog maar twee keer in het openbaar.

Alleen in zijn donkere betonnen bunker diep in de wouden van Oost-Pruisen, leidde Hitler zijn legers via de 'ja-knikkers' Jodl en Keitel. Omdat hij alle aspecten van de oorlog zelf in de hand wilde hebben, stond hij zijn commandanten aan het front totaal geen vrijheden toe. Zij mochten zelfs de kleinste eenheid nog niet zonder zijn toestemming verplaatsen. Omdat hij bepaalde onverdedigbare posities absoluut niet wilde opgeven, offerde Hitler de levens op van duizenden soldaten die in principe in staat waren geweest het verloren terrein weer in te nemen als ze zich hadden mogen terugtrekken en hergroeperen om opnieuw aan te vallen.

Met zijn strategie speelde Hitler zijn tegenstanders in 1944 in de kaart toen hij Duitse reserves naar de verkeerde sector van het Oostfront stuurde. De Duitse reactie op D-Day was traag, omdat de plaatselijke commandanten op toestemming van de Führer moesten wachten voor de tegenaanval. Het ergste was nog, dat Hitler te laat inzag dat de landingen in Normandië serieus waren. Bovendien herhaalde Hitler in december van dat jaar de mislukte Duitse strategie van 1918 door een alles-of-niets offensief in te zetten in het westen. Tijdens het Ardennen-offensief verspilde Duitsland zijn laatste reserves, waardoor het einde bespoedigd werd.

Hieronder:
Hitler inspecteert kapotgeschoten Franse verdedigingswerken aan de Rijn, vlak na de val van Frankrijk in juni 1940.

Fatale zwakte

Geen duidelijke richting

De kritiek op Hitlers generaalschap betrof vooral zijn slechte militaire beslissingen. Maar zijn fatale zwakte was het feit dat zijn politieke doelen niet strookten met de militaire mogelijkheden. Hitler combineerde de functies van opperbevelhebber en regeringsleider. Zijn doelen reikten veel verder dan de conventionele politiek: hij wilde bijbelse veroveringsoorlogen voeren om totale bevolkingen tot slaaf te maken - dit was in Europa niet meer geprobeerd sinds de invasie door de Mongolen in de 13e eeuw. Hitlers doelen waren extreem, maar hij wilde niet de extreme maatregelen nemen die nodig waren om zijn doelen te bereiken. Het nazi-regime kwam in een tijd van recessie aan de macht en streefde ernaar het lot van de Duitse arbeiders te verbeteren. Het vooroorlogse economische beleid zorgde voor geweren en boter, maar hield geen rekening met de tegenstelling tussen Hitlers grootse plannen voor de uitroeiing van hele bevolkingsgroepen in Polen en Rusland en het feit dat hij weigerde in eigen land de economische consequenties van de totale oorlog te aanvaarden - in 1940 werden de arbeiders in wapenfabrieken nog ontslagen omdat er niet voldoende militaire orders waren. In Rusland daarentegen werkten de arbeiders zich in de fabrieken bijna dood om ervoor te zorgen dat het Rode Leger de nodige wapens had. Men produceerde daar meer tanks dan in Duitsland, ondanks het feit dat de staalproductiecapaciteit van Rusland veel kleiner was. Ook de Britten gingen voortvarend aan de slag: voor het grootste gedeelte van de oorlog produceerden zij meer tanks, vliegtuigen en oorlogsschepen dan de Duitsers. Door Hitlers ambities moesten zijn vijanden zich optimaal inspannen. De Duitse economie kon dit pas bijbenen toen het al te laat was.

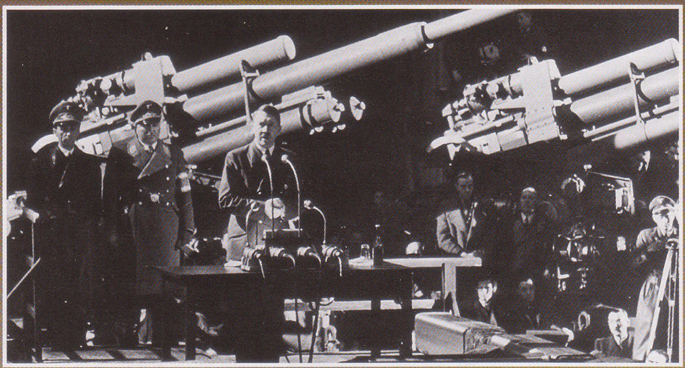

Boven:
Eind 1940. Hitler spreekt de arbeiders in een wapenfabriek toe . Het duurde lang voordat de Duitse economie zich klaar ging maken voor de totale oorlog. Dit kwam omdat de Führer maar niet wilde geloven dat de Britten zouden blijven doorvechten. Veel van de mensen die de wapens hadden gemaakt voor de Blitzkrieg werden ontslagen omdat de nazi's er inmiddels van uitgingen dat de oorlog al beslist was.

Boven:
Vluchtelingen bij een gaarkeuken in Berlijn in 1945. Door Hitlers misrekeningen over het verloop van de oorlog stortte het Duitse rijk totaal ineen.

Onder:
Vanuit militair oogpunt was de invasie in de Sovjet-Unie vanaf het allereerste moment gedoemd te mislukken. Het Duitse leger kon zichzelf zo diep in Rusland niet bevoorraden. Door de enorme afstanden en de slechte verbindingen zouden de invasietroepen na 500 km tot stilstand komen, ongeacht de mate van verzet door de Russen.

BELSEN
DE HEL OP AARDE

Belsen was niet het grootste kamp, maar gedurende een paar maanden aan het eind van de oorlog was het wel een van de ergste kampen: zelfs de gevangenen die uit Auschwitz afkomstig waren, vonden de omstandigheden er nog slecht!

Dat de Britse soldaten die in april 1945 het kamp innamen aantroffen, tart elke beschrijving. Het kamp, dat qua ruimte ontworpen was voor zo'n tienduizend gevangenen, was volgestouwd met meer dan 60.000 'politieke gevangenen' die in mens onterende, onhygiënische omstandigheden leefden, en er raasde een tyfusepidemie door de uitgehongerde bevolking. Er waren al 35.000 mensen gestorven in de weken voor de overname, en er waren er nog eens 10.000 zo ziek dat alle hulp voor hen te laat kwam.

Daar kwam nog bij dat de bevrijders begroet werden door een potige nazi met een getekend gezicht, in een nieuw SS-uniform. Joseph Kramer, *Kommandant* van Belsen, zei dat hij graag met de Britten wilde samenwerken en gaf advies over hoe men deze 'moeilijke' situatie kon aanpakken.

Tijdens het proces tegen Kramer, later dat jaar, legde de Britse Vice-Director of Medical Services, Brigadier Hugh Llewelyn Glyn Hughes, getuigenis af van wat hij had aangetroffen.

" Er was water aangelegd in de barakken, maar dit werkte niet. Daarnaast waren er grote betonnen basins in het kamp in de buurt van de kookbarakken."

"Er lagen allerlei stapels lijken in het hele kamp, sommige buiten de afrastering en andere tussen de barakken, maar de verschrikkelijke beelden binnen in de barakken waren nog wel het ergst... De afvoergoten zaten vol en in de barakken lagen er ontelbare lijken tussen de levende mensen in... Sommige barakken hadden slaapplaatsen, maar de meeste niet, en ze zaten overvol met gevangenen in allerlei stadia van uitputting en ziekte."

EEN MENIGTE STERVENDEN

"Er was vaak niet voldoende ruimte om languit te gaan liggen. In de volste barak bevonden zich tussen de 600 en 1000 mensen in een ruimte die slechts geschikt was voor 100 personen."

"Er waren geen sanitaire voorzieningen meer. De omstandigheden waren onuitsprekelijk slecht. De meeste gevangenen leden aan een of andere buikgriep en waren te zwak om de

barak te verlaten. De toiletten in de barakken waren allang buiten gebruik. Binnen de vrouwenkampen was er een diepe geul met een paal erboven, zonder enige vorm van afscherming of privacy. Zij die sterk genoeg waren konden daar komen: anderen deden hun behoefte op de plek waar ze zich bevonden."

"De kampen waren een grote massa menselijke uitwerpselen. In de barakken lagen de vloeren er vol mee en de mensen in de bovenste kooien die niet meer konden opstaan, lieten alles gewoon lopen op de mensen onder hen."

"Kamp 1 was erg groot en bevatte zo'n 22.000 tot 23.000 vrouwen. De barakken lagen tussen de bomen en de omstandigheden waren er afschuwelijk, maar wellicht nog niet zo slecht als in vrouwenkamp nr. 2. In dit veel te kleine kamp zaten zo'n 6000 vrouwen. Er lag hier een grote stapel lijken. "In barak nr. 208, vlakbij de stapel lijken, lagen er dode vrouwen in de gang die zo vol was dat de vrouwen niet languit konden liggen. Het grootste vertrek aan de linkerkant van de gang was een grote massa van lichamen waar niemand meer bij kon. De gevangen waren volledig uitgemergeld en overal om ons heen zagen we vrouwen sterven."

MEDISCHE VOORZIENINGEN

Brigadier Hughes kreeg ook vragen over de medische voorzieningen die beschikbaar waren voor de gevangenen. "Er waren vrij grote voorraden in het magazijn, maar volgens de hoofdarts in het kamp werden er standaard per week 300 aspirinetabletten vrijgegeven voor de 17.000 zieken. Volgens mij waren er niet echt grote hoeveelheden ontsmettingsmiddel aanwezig en er werd ook geen ontluizingspoeder verstrekt. Ik trof een groot aantal pakketten van het Rode Kruis aan die door joodse organisaties aan de joden gestuurd waren. Men vertelde mij dat er niets uit deze pakketten aan de gevangenen gegeven was, behalve wat snoepjes voor de kinderen. De pakketten bevatten vleesextracten en allerlei voedsel, koekjes, melk."

Het Beest van Belsen

Tijdens zijn proces in 1945 kreeg vooral Josef Kramer, die bekend was geworden als 'Het Beest van Belsen', de schuld van de gruwelen in Belsen. In het proces werd aangetoond dat Kramer de verschrikkelijke omstandigheden in het kamp gemakkelijk had kunnen verlichten, maar dat hij dat bewust naliet. Tijdens zijn openingsverklaring zei de aanklager, Colonel Backhouse:

"Zover bekend is, was Belsen oorspronkelijk een klein kamp, een doorgangskamp, maar eind november vorig jaar moest Josef Kramer naar Berlijn komen. Kramer, die tijdens de gehele nazi-periode in concentratiekampen gewerkt had, was commandant geweest van een gedeelte van Auschwitz. In Berlijn kreeg Kramer te horen dat hij naar het kamp moest gaan kijken en eventuele problemen moest rapporteren."

"Hij ging naar Belsen en vanaf 1 december was hij de Kommandant van het kamp en zwaaide hij er de scepter. Hij kreeg geen directe opdracht van Berlijn; het bestuur werd aan hem overgelaten, en wij, als aanklagers, willen dat u verklaart dat hij in eerste instantie verantwoordelijk is voor alles wat er in dat kamp gebeurde. Hij werd geassisteerd door een officier die de administratie voerde, een rechercheur, een dokter en een tandarts. De rest van zijn staf, met uitzondering van de wachtcommandant die niet rechtstreeks onder hem stond, waren hogere onderofficieren en onderofficieren van de SS. In totaal waren dit er zo'n 60 tot 70."

Hierboven: Josef Kramer en Irma Grese (die verantwoordelijk was voor de dodencellen in Belsen) deden hun ervaring met de omgang met gevangenen vooral in Auschwitz op.

Hieronder: SS Aufseherinnen of vrouwelijke opzichters waren soms ongekend wreed. De meesten waren gehard in andere kampen zoals Ravensbrück.

Hierboven: Veel van de gevangenen die in Belsen aankwamen vanuit andere kampen - mannen, vrouwen en kinderen - waren al ziek. De meesten stierven aan de tyfusepidemie die het kamp teisterde.

Zelfs de gevangenen die nog in leven waren toen de geallieerden aankwamen, waren niet zeker dat ze het zouden overleven. Zo'n 10.000 van hen waren eenvoudigweg te zwak om in leven te blijven.

KAMP

VOOR TERMINAAL ZIEKE GEVANGENEN

Belsen, zo'n 19 kilometer ten noorden van Celle, werd in 1942 geopend als een gecombineerd kamp voor Russische krijgsgevangen en een interneringskamp voor duizenden joden die vastgehouden werden om te ruilen voor Duitsers die door de geallieerden gevangen gehouden werden. Zij waren ondergebracht in het sterrenkamp, een gedeelte van het kamp dat zo genoemd werd omdat zij geen kampuniformen droegen en alleen maar herkenbaar waren aan de davidster op hun kleding. Aan het eind van 1944 werd het kamp een concentratiekamp onder leiding van Josef Kramer, die eerder in Natzweiler en Auschwitz gewerkt had. Bovendien kreeg het kamp een nieuwe rol als ziekenkamp voor zieke en gewonde gevangenen uit andere kampen.

Toen de geallieerde legers in het begin van 1945 vanuit het oosten en westen oprukten, ving Belsen tienduizenden gevangenen op die via 'dodenmarsen' vanuit kampen dichter bij de frontlinies aangevoerd werden.

Hierboven:
Het bijschrift bij deze foto van een jong slachtoffer uit Belsen vermeldde eenvoudigweg, "Zij leefde nog." Er was geen onderscheid tussen kinderen of volwassenen: er bevonden zich honderden jonge mensen onder de tienduizenden doden.

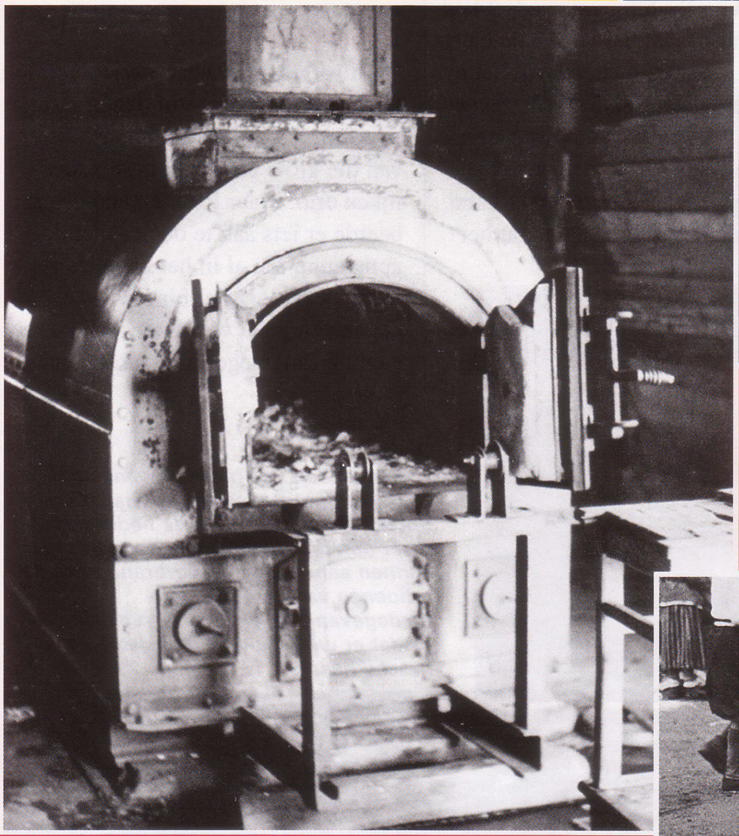

Boven:
Het crematorium in Belsen. Dit kamp had geen industriële lijkenverwerkings installaties zoals de vernietigingskampen en toen de gevangenen massaal begonnen te sterven, werden de lichaam simpelweg op elkaar gestapeld of liet men ze rotten waar ze neergevallen waren.

Rechts:
De Britse troepen die Belsen bevrijdden, dwongen de SS-kampwachten hen te helpen bij de verzorging van de gevangenen. Hier moet een van de vrouwen die leiding gaf aan het vrouwenkamp een van haar slachtoffers helpen zich te wassen.

Bergen-Belsen was absoluut het allerergst. De dood was daar veel duidelijker aanwezig dan in Auschwitz waar mensen eenvoudigweg verdwenen... terwijl je ze hier zwakker zag worden en zag sterven."
Rachel van Amerongen -Frankfoorder

"Toen wij in het kamp aan kwamen, was er bijna geen voedsel aanwezig - hooguit genoeg voor één maaltijd per dag van waterige groenten stoofpot. Dit werd verstrekt in zware metalen bakken. Er was al veertien dagen geen brood meer en al enkele dagen geen water. Verder leeker geen enkel systeem gehanteerd te worden om ervoor te zorgen dat iedereen zijn deel kreeg. Als iemand te zwak werd om voor zichzelf te zorgen en zijn vrienden te onverschillig waren geworden om nog langer voor hem te zorgen, dan kreeg hij helemaal niets."

Onder:
Slechts een paar van de oorspronkelijke bewoners van Belsen - de Russische krijgsgevangenen - overleefden het kamp. De meesten waren van de honger of door het harde werk omgekomen en waren vervangen door 'politieke' gevangenen en joden.

DE SCHULD VAN KRAMER

Colonel Backhouse, de aanklager in Neurenberg, beschreef het voedsel dat de gevangenen hadden kunnen krijgen, als de SS-bewakers onder leiding van Kramer ze dat hadden willen geven. " Wellicht zal u hier verteld worden dat er transporten vol mensen van andere kampen binnen kwamen, dat ze overspoeld werden en dat het onmogelijk was om voedsel aan te voeren omdat de Britten het transport vernield hadden. Kramer zegt dat hij alles deed wat hij kon om voor voedsel voor deze mensen te zorgen en water aan ze te geven en voor hun gezondheid en welzijn te zorgen." "Major Burney arriveerde op 15 april met Colonel Taylor. De volgende morgen ging hij naar een Wehrmacht-kamp een goede kilometer verderop waar hij met de kwartiermeester sprak. Het voedsel voor het concentratiekamp kwam daar vandaan. "Kramer zal u vertellen dat de reden waarom hij geen voedsel kon krijgen, was omdat het van Celle en Hannover moest komen, terwijl het in feite uit het kamp van de Wehrmacht afkomstig was. In dat kamp was er voldoende voedsel dat men aan deze arme mensen had kunnen verstrekken. Kramer zal natuurlijk zeggen dat het onmogelijk was om voor brood te zorgen, maar dat hij zijn best deed. In het kamp van de Wehrmacht was er echter een volledig ingerichte bakkerij met een enorme voorraad graan waar men 60.000 broden per dag kon bakken. Dit deed men ook zodra wij daar aankwamen, en dit bleef men doen met hetzelfde personeel en dezelfde graanvoorraad." "Er waren enorme voorraden medicijnen die wij nu nog steeds gebruiken. U zult horen dat er in de SS-vertrekken in het bestuursblok in kamp 1 zo'n 100 houten kisten met blikken melk en vlees zijn aangetroffen met het opschrift 'Hongaars.' Dit waren pakketten van het Rode Kruis die aan de Hongaarse gevangenen gestuurd waren door het Hongaarse Rode Kruis en die door de SS-wachten gestolen werden."

Watervoorziening

"Wat betreft de watervoorziening: het kamp zat al drie tot vijf dagen zonder water en het enige wat er was, waren van die grote betonnen basins met lijken erin. Maar toen iemand probeerde er iets aan te doen - met de apparatuur die al in het kamp aanwezig was -, was er binnen twee dagen een goed werkende watervoorziening aangelegd in elke keuken."

Onder:
Overlevenden van het vrouwenkamp koken water voor soep, kort nadat de Britten gearriveerd zijn. Ze hadden al meer dan drie maanden geen vuur meer kunnen aansteken. Nu verbranden ze de schoenen van de duizenden medegevangenen die gestorven zijn, totdat er weer nieuwe brandstof beschikbaar is.

"Je zou hun uitgemergelde gezichten eens moeten zien, hun slepende tred en hun zwakke bewegingen ... ze zijn op sterven na dood en niemand kan ze redden. Hun einde is onafwendbaar. Ze zijn te ver heen om te blijven leven."

Peter Coombs
Brits officier

Boven:
Vrouwelijke SS'ers laden lijken van de stapels op vrachtwagens en vanaf de vrachtwagens weer in de massagraven. Slechts enkelen van hen toonden enig berouw voor wat ze gedaan hadden.

Binnen vijf dagen liep er, met behulp van de plaatselijke brandweer, een compleet en degelijk watersysteem door het hele kamp. Daar gaat het verhaal dat dit een verstoring van de organisatie betrof die te wijten was aan de oorlogsomstandigheden."

De eenvoudige waarheid was dat alle middelen aanwezig waren voor volledige sanitaire en watervoorzieningen in dat kamp als iemand er iets aan had willen doen. De SS-bewakers onder leiding van Kramer lieten die mensen moedwillig verhongeren.

Hieronder:
De aanblik van de massagraven in Belsen leek rechtstreeks ontleend te zijn aan de 'Inferno' van Dante.

HET HELLEKAMP VERNIETIGEN

De tyfusepidemie in Belsen bestrijden

Tyfus is een zeer agressieve, gevaarlijke koorts die veroorzaakt wordt door een micro-organisme dat wordt overgebracht door luizen. In het verleden stonden vooral omgevingen waar veel mensen in kleine, vieze en onhygiënische ruimtes bij elkaar waren, zoals gevangenissen en schepen, erom bekend. De symptomen zijn onder andere hevige hoofdpijn, hoge koorts, lusteloosheid en een delirium, naast de typische vlekkenuitslag.

De omstandigheden in Belsen - geen stromend water, geen medische verzorging, zo'n 500 mensen in een barak die ontworpen was voor zo'n 30 mensen - waren een ideale voedingsbodem voor de luizen die tyfus veroorzaken, en er zijn hier waarschijnlijk maar liefst 30.000 mensen binnen drie maanden aan deze ziekte gestorven. Er lagen duizenden lijken in het kamp, die weer voor nieuwe ziektekiemen zorgden. Zelfs gevangenen die vanuit Auschwitz afkomstig waren, vonden de omstandigheden in Belsen zwaar. Voor de medische teams van het Britse leger, die als eersten in het kamp aankwamen, was het een groot probleem de epidemie onder controle te krijgen. Zo'n tienduizend bevrijde gevangenen stierven alsnog omdat de medische verzorging te laat kwam. De normale behandeling voor mensen en plekken die besmet waren, was ze te besproeien met DDT, waardoor de luizen die de ziekte overbrachten dood gingen. Belsen was echter zo smerig dat de enige oplossing was het kamp volledig te vernietigen door alle gebouwen plat te branden en alle gevangenen te desinfecteren.

De overlevende gevangenen werden overgebracht naar een Wehrmacht-kamp op zo'n 3 kilometer van Belsen, dat omgebouwd was tot een kamp voor ontheemden.

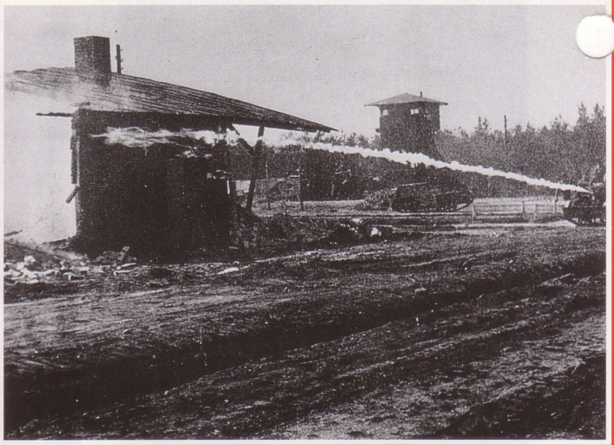

Boven en onder:
Britse medische teams gebruikten vlammenwerpers op voertuigen om de van luizen vergeven barakken in Belsen plat te branden. Het hele kamp werd vernietigd om te voorkomen dat de ziekte zich verder zou uitbreiden.

Hieronder:
Een aalmoezenier van het Britse leger verzorgt een begrafenisdienst bij een van de vele massagraven voor de slachtoffers van Belsen. Uiteindelijk ging men er in de lente toe over de lichamen met bulldozers naar hun laatste rustplaats over te brengen omdat ze gingen rotten door de stijgende temperaturen.

KUNST onder de Nazi's

Een van de eerste dingen die Hitler deed toen hij aan de macht kwam, was zeker stellen dat alle kunst die in het Derde Rijk gemaakt was, voldeed aan zijn beeld van wat goed of slecht was.

Boven:
Dit is een van de beroemdste voorbeelden van nazi-kunst. Dit schilderij van Hubert Lanzinger toont Hitler als een geïdealiseerde Teutoonse ridder, die de Germaanse volkeren tegen de barbaarse hordes beschermt.

Hitler werd weliswaar nooit toegelaten tot de Weense kunstacademie, maar dit weerhield hem er niet van vorm te geven aan de schilder- en beeldhouwkunst in het Derde Rijk. Als autodidactisch kunstenaar die met pen en inkt en waterverf werkte, nam Hitler zijn schilderspullen mee naar het front tijdens WO I en schetste hij de ruïnes van kerken en gebouwen. Voor het tekenen van mensen schijnt hij echter weinig talent gehad te hebben.

De naoorlogse Weimar-republiek kenmerkte zich door een uitbarsting van artistieke innovatie. De kunstenaars, voor wie kunst vaak een vorm was om hun verschrikkelijke ervaringen in de loopgraven te verwerken, verkenden nieuwe stijlen en materialen. Franse en Britse kunstenaars zagen het Duitsland van rond 1920 niet als een verslagen natie, maar als een land dat bevrijd was van burgerlijke conventies en waar men vrijuit kon experimenteren met nieuwe creatieve ideeën. Helaas deelde Hitler hun enthousiasme niet. Volgens Hitler was de revolutie in de moderne kunst het werk van de joden.

ONTAARDE KUNST

Vanwege de beperkingen die opgelegd werden door de rijkskamer van de beeldende kunsten, verlieten tal van kunstenaars die tijdens de Weimar-periode geëxperimenteerd hadden met nieuwe thema's het land. Hieronder bevonden zich diverse kunstenaars die overal ter wereld beroemd waren en die de geschiedenis in zouden gaan als 20e-eeuwse meesters.

Paul Klee ging terug naar zijn geboorteland, Zwitserland, Wassily Kandinsky ging naar Parijs en werd Frans staatsburger, Oskar Kokoschka, een veteraan uit de Eerste Wereldoorlog, ging naar Engeland en werd Brits staatsburger en de cartoonist George Grosz vertrok naar de VS. Max Beckman vestigde zich in Amsterdam en overleefde de oorlog.

Enkele oudere kunstenaars bleven in Duitsland, waaronder de impressionist Max Liebermann, de voormalige voorzitter van de Pruisische kunstacademie die gedwongen moest aftreden in 1933. Toen men hem om commentaar vroeg op de door de nazi's opgelegde 'Gleichschaltung' zei hij "Ik kan niet zoveel eten als ik zou willen overgeven".

Hieronder:
Dit landschap dat Wassily Kandinsky in 1911 schilderde is een typisch voorbeeld van de moderne schilderijen die door de nazi's werden afgedaan als infantiel geklieder. Kandinsky was zeer succesvol tijdens de Weimar-periode. Toen Hitler aan de macht kwam, vluchtte hij naar Parijs.

Links:
De Germaanse mythen vormden een belangrijk onderwerp voor de nazi-kunstenaars. Dit wandkleed, dat in opdracht van Hermann Goering gemaakt werd, was onderdeel van een drieluik met een geïdealiseerde voorstelling van de hoofdman Arminius die de Romeinse legioenen van Augustus in de eerste eeuw van onze jaartelling versloeg.

Rechts:
Zoals vaak het geval is met dictaturen, waren de meest opvallend een effectieve beelden van het Derde Rijk de beelden die kunstenaars in het propagandamateriaal verwerkten. Deze poster van potige SA-mannen werd gemaakt voor de partijdagen van 1935 in Neurenberg.

Hierboven:
Dit schilderij van Julius Paul Junghanns (1876-1958) is typisch voor de landelijke scènes waarin deze kunstenaar zich gespecialiseerd had. Dergelijke geromantiseerde beelden van het boeren leven waren zeer populair in nazi-Duitsland.

"Met behulp van zogenaamde kunstcritici," zo schreef hij, "en met joden die tegen elkaar op bieden, heeft men bij het volk - dat natuurlijk alles gelooft wat er gedrukt staat - een beeld van kunst opgeroepen, waarbij de grootste kliederboel een uiting is geworden van het hoogtepunt van artistieke prestaties. De elite laat zich, ondanks hun intellectuele pretenties, bedriegen - ook onze Minister van Religieuze Zaken, die evenveel van kunst af weet als een nijlpaard, is erin getrapt en heeft officiële prijzen uitgereikt voor absolute rotzooi!"

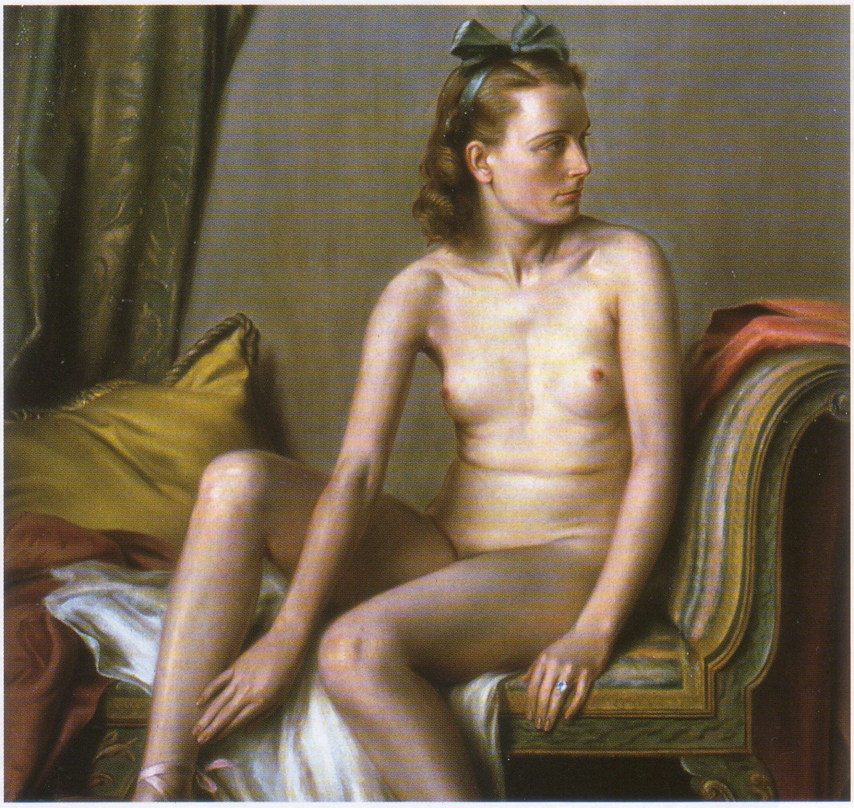

NAZI-REGELS

De zaken kwamen er anders voor te staan toen Hitler aan de macht kwam. Op 10 mei 1933 waren studenten en SA-mannen openbare en particuliere bibliotheken binnengedrongen om de boeken van joodse, marxistische of linkse schrijvers uit de rekken te halen en te verbranden. Bij de Universiteit van Berlijn hadden nazistische studenten de werken van Karl Marx, Sigmund Freud, Thomas Mann, Maxim Gorky, Henri Barbusse, Lion Feuchtwanger, Walther Rathenau, Heinrich Heine en vele anderen verbrand. Nu waren de kunstenaars aan de beurt. In september 1933 werd de *Reichskulturkammer* ingesteld. Deze Rijkscultuurkamer onder leiding van Joseph Goebbels, de rijksminister voor volksvoorlichting en propaganda, bestond uit zeven subkamers - de schone kunsten,

Links:
Een van de vele naakten van de hand van Adolf Ziegler. Door deze gedetailleerde afbeeldingen van het vrouwelijk lichaam verwierf Ziegler debijnaam 'rijksmeester van het schaamhaar'.

muziek, theater, literatuur, pers, radio en films. Er werd een beleid van *Gleichschaltung* ingevoerd. Dit was niet meer dan een eufemisme voor censuur. Om door de staat goedgekeurd te worden, moesten zo'n 42.000 kunstenaars zich aanmelden bij de rijkskamer voor de beeldende kunsten. Deze organisatie vaardigde richtlijnen uit die als wet golden.

DE KUNSTENAARS ONDER DE DUIM

De rijkskamer van de beeldende kunsten kon druk uitoefenen op de kunstenaars door te dreigen met een hele reeks verboden. Ten eerste was er het *Lehrverbot* - een verbod om les te geven, gevolgd door een *Ausstellungsverbot* oftewel een verbod op exposities, en tenslotte was er een totaal schilderverbod, het *Malverbot*. Om te garanderen dat de kunstenaars zich gedroegen zoals van hen verwacht werd, viel de Gestapo ateliers binnen, waarbij er zelfs gecontroleerd werd of de penselen nat waren. Ook informeerden ze de eigenaren van winkels die kunstenaarsbenodigdheden verkochten over welke kunstenaars een verbod hadden gekregenen daarom geen papier, doek, penselen en verf meer mochten kopen. Om de bevolking goede smaak bij te brengen, organiseerde de nazi-regering exposities van moderne schilder- en beeldhouwkunst, die zij 'Ontaarde kunst 'of *Entarte Kunst* noemden. De eerste, met als thema

Op deze foto uit 1938 werkt Arno Breker aan een beeld van Prometheus. Breker was een van de beste beeldhouwers in nazi-Duitsland. Hij viel in de smaak bij Hitler en vergezelde de Führer en Albert Speer op hun culturele reisdoor Parijs na de val van Frankrijk in 1940.

MONUMENTALE BEELDEN

De beeldhouwers in het Derde Rijk hadden het druk. Borstbeelden van partijleiders werden toevertrouwd aan de meest gerespecteerde kunstenaars, terwijl mindere goden zich bezig mochten houden met het vervaardigen van de ontelbare adelaars die boven de ingangen van kazernes, openbare gebouwen en zelfs schuilkelders geplaatst werden. De beeldhouwer Arno Breker, die lid was geweest van de Bauhaus-beweging, zou zich later tot Hitlers intimi mogen rekenen. Brekers enorme bronzen beelden van naakte strijders stonden bij de Rijkskanselarij in Berlijn. Zijn enige concurrent was professor Joseph Thorak.

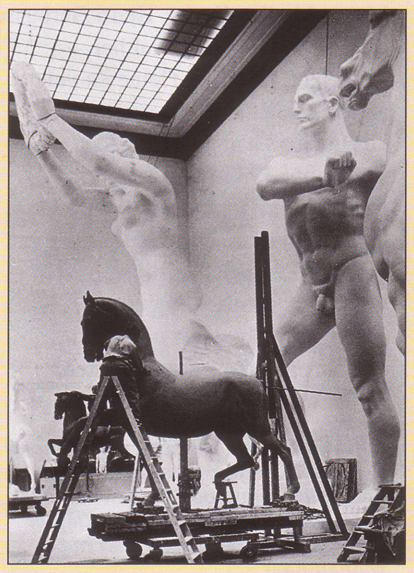

Links:
Joseph Thorak werkt in zijn studio aan een monumentaal paard. Thorak was gespecialiseerd in het vervaardigen van de enorme beelden waarmee Hitler de steden die hij na de oorlog wilde herbouwen wilde versieren.

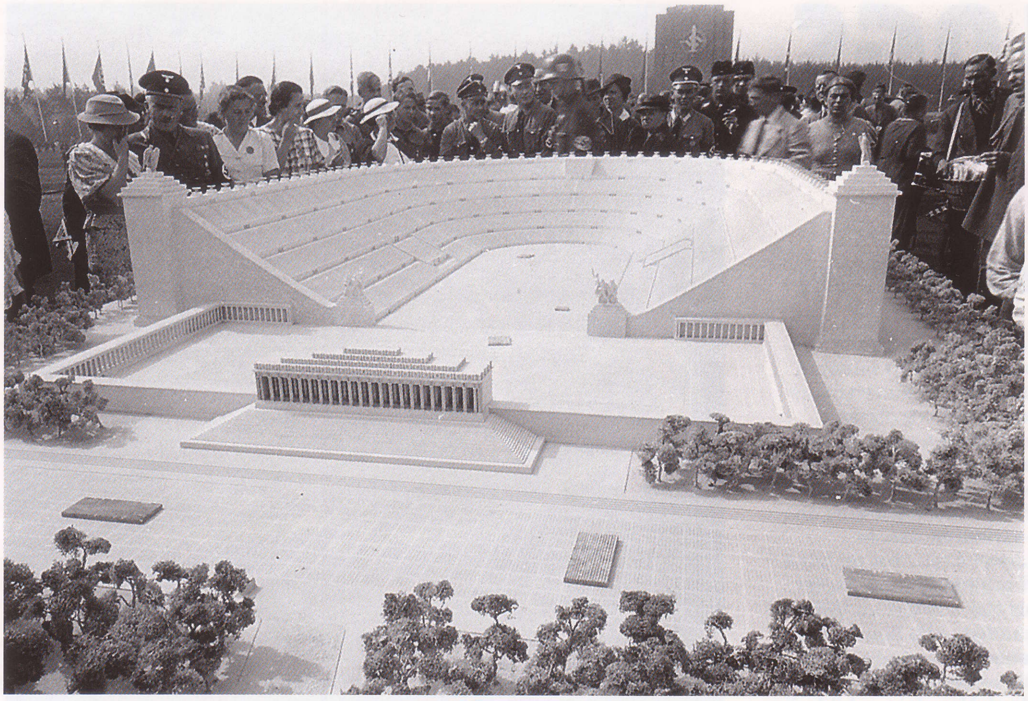

Links:
Een model van het geplande Duitse stadion dat in Neurenberg in1937 getoond werd. Dit stadion zou tijdens de partijdagen ruimte moeten bieden aan een kwart miljoen bezoekers.

'Regeringskunst, 1918-1933' werd in Karlsruhe gehouden, een paar maanden nadat Hitler aan de macht was gekomen.

In de lente van 1936 stelde Hitler een tribunaal in van vier goedgekeurde kunstenaars die belast werden met de taak meer dan 100 galeries in Duitsland van decadente kunst te zuiveren. De leiding was in handen van Professor Adolf Ziegler, voorzitter van de rijkskamer voor de beeldende kunsten. De andere leden waren de karikatuurtekenaar Hans-Herbert Schweitzer-Mjölnir, graaf Von Baudissen en Wolf Willrich. Von Baudiss en vatte zijn esthetische normen kort samen: "De meest perfecte vorm, het meest verfijnde beeld dat recent geschapen is in Duitsland, is niet afkomstig uit een kunstenaarsatelier - het is de stalen helm".

VERBODEN KUNST

Deze jury verwijderde 12.890 schilderijen, tekeningen, schetsen en beelden van 112 Duitse kunstenaars waaronder Paul Klee, Emil Nolde, Max Beckmann en Oskar Kokoschka, en van buitenlandse kunstenaars zoals Feininger, Picasso, Gauguin, Matisse, Cezanne, Dufy, di Chirico en Van Gogh uit de galeries. Hiervan werden zo'n 700 werken in Lucerne verkocht - met de buitenlandse valuta die dit

Hieronder:
Het Haus der Deutschen Kunst in München werd gebouwd onder het toeziend oog van de Führer. De belangrijkste functie ervan was ten toon stellen wat de nazi's als de beste Duitse kunst beschouwden.

OORLOGS-KUNST

Kunstenaars aan het front

Door het uitbreken van de oorlog in 1939 moesten de Duitse kunstenaars hun talenten inzetten ten gunste van de natie. De kunstenaars die opgeroepen werden voor militaire dienst kregen een officiersrang en werkten voor de SBK (Staf van beeldend kunstenaars, Duitse opperbevel) of voor de PK's (Propagandacompagnies van de Luftwaffe of de Kriegsmarine). Hun werk was nu Kunst der Front. Dit werk varieerde van de gedetailleerde litho's van Josef Arens tot de bijna expressionistische olieverf schilderijen op papier van Karl Busch. Mannen als Hans Arlart en Willfried Nagel brachten de propagandistische boodschap van de Russische Untermensch in cartoonstijl naar buiten. Wie een Ridderkruis ontving, werd gefotografeerd of geschilderd. Van deze schilderijen werden weer ansichtkaarten gemaakt die overal in het Duitse rijk verkocht werden om de moraal op te vijzelen.

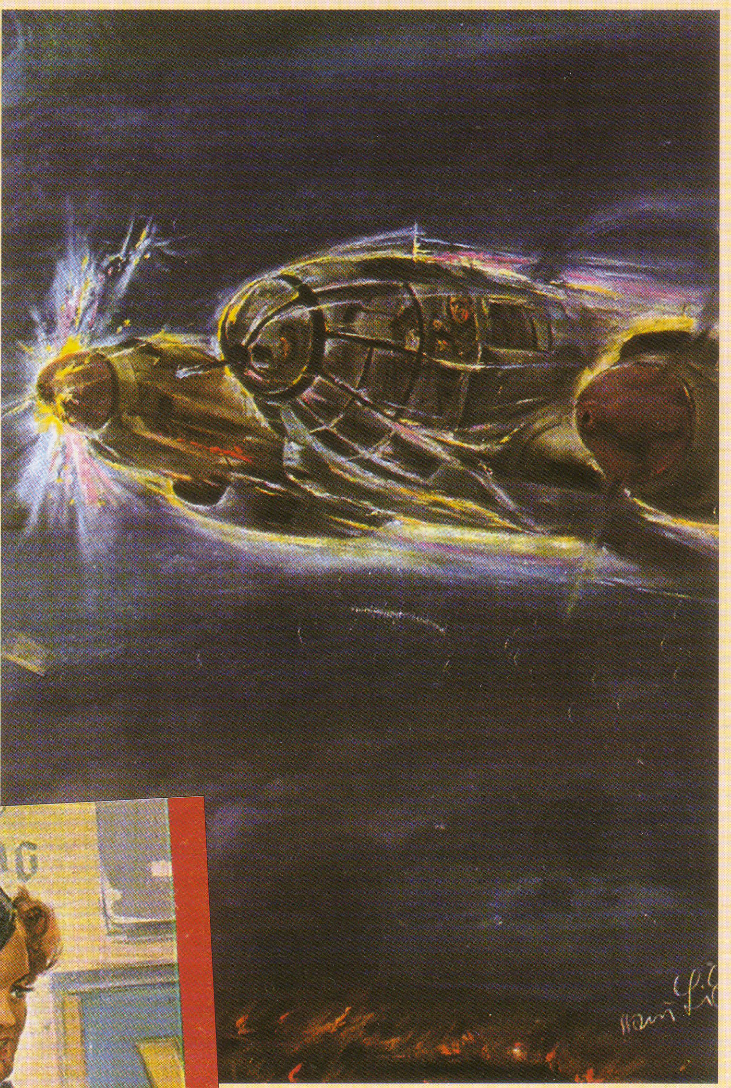

Hierboven:
Een Heinkel He 111 die terugkeerde van een bombardement boven Engeland werd door de bliksem geraakt. Dit gaf de kunstenaar Hans Liska de inspiratie voor dit schilderij.

Links:
Veel van de schilderijen van de kunstenaars uit de oorlog kwamen terecht in fullcolour propagandabladen zoals Signal, dat in diverse talen werd uitgegeven. Dit exemplaar is van tijdens de oorlog en laat zien dat ook vrouwen een bijdrage konden leveren aan de oorlogsinspanningen.

Rechts:
Deze foto toont Adolf Ziegler, hoofd van de rijkskamer voor schilders, met een van zijn kinderen in zijn tuin in 1941. Hij werkt hier aan een portret van Hitler.

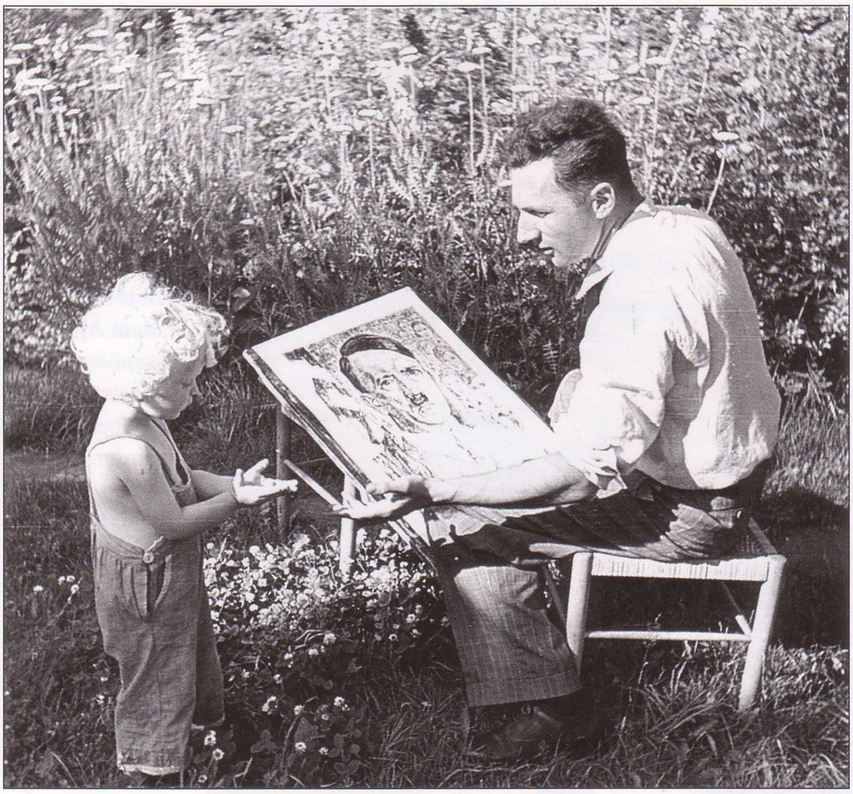

opleverde werden wapens gekocht. Van de Duitse kunstenaars werden 500 werken van Beckmann, 400 van Kokoschka en 200 van Grosz geconfiskeerd. Nolde, een chagrijnige kluizenaar die in een vissershuisje in Schleswig-Holstein woonde, was lid van de nazi-partijen. Zijn werk hing aan de muur bij Goebbels thuis, maar dit weerhield de jury er niet van 1000 exemplaren van zijn werk te confiskeren.

'DUITSE KUNST'

In juli 1937 werd het *Haus der Deutschen Kunst* in München geopend. Het saaie gebouw, dat door professor Troost ontworpen was in een neoklassieke stijl, kreeg bijnamen als het 'Münchener kunststation' en 'Palazzo di Kitschi'. De eerste grote expositie was de groot-Duitse kunstexpositie, waar 900 goedgekeurde werken getoond werden. Deze expositie trok veel minder bezoekers dan de expositie van *Entartete Kunst* die iets verderop gehouden werd. Tijdens een expositie een jaar later verklaarde Hitler de basis van zijn artistieke normen en waarden. "Macht en schoonheid zijn het motto van nu. Helderheid en logica domineren onze culturele strijd. Kunstenaars van deze tijd moeten zichzelf identificeren met deze tijd". In principe mochten kunstenaars zich niet bezighouden met hun persoonlijke zorgen en mochten ze niet met het medium

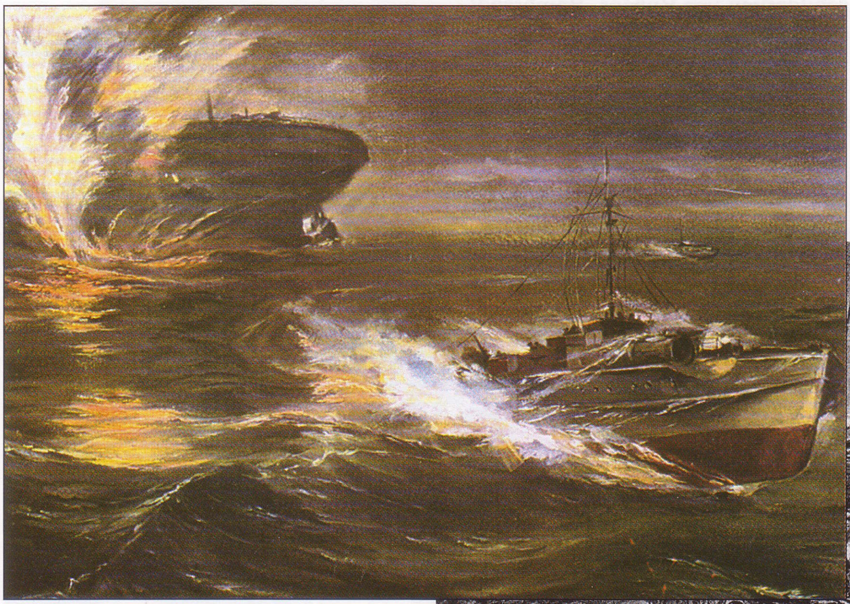

Boven:
Zeegezichten bieden altijd dramatische mogelijkheden: hier zien we een nachtelijke aanval door S-Boote op een Brits konvooi in het Kanaal.

Onder:
De bemanning van een beschadigde Sturmgeschutz tracht wanhopig een kapotte rupsband te repareren, terwijl een van hun collega's dekking biedt met een MG 34. Dit soort illustraties werd vaak gebruikt bij de heldenverhalen die in de nieuwsbladen verschenen.

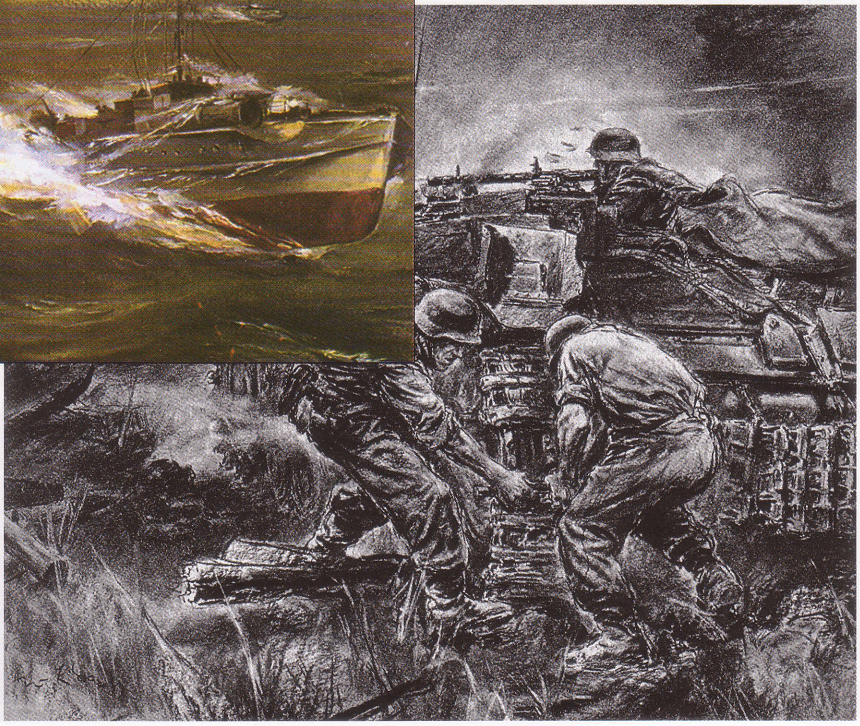

Boven:
Natuurlijk was Adolf Hitler een van de populairste onderwerpen voor schilders in het Derde Rijk, en afdrukken van dergelijke schilderijen vond men in vrijwel elk huis.

experimenteren. Nazi-kunst moest duidelijk, directen heroïsch zijn en moest een positief beeld laten zien van de Duitse maatschappij. Er was geen plaats voor pessimisme of complexe zaken. Volgens Goebbels was het werk van Hermann Otto Heyer een geschikt voorbeeld voor andere kunstenaars. Een van zijn schilderijen waarop Hitler getoond wordt terwijl hij voor het eerst een NSDAP-bijeenkomst toespreekt, hing op de expositie van groot-Duitse kunst. Ironisch genoeg lijkt het sterk op de Russische schilderijen uit die tijd waarop Lenin bijeenkomsten van de communistische partij toespreekt.

De confiscatie van joodse eigendom en de toegang tot de galeries en bibliotheken in de landen die door de Duitsers bezet werden, bood de kunstexperts van de nazi's de gelegenheid op officiële gronden te plunderen.

De *Einsatzstab Rosenberg* werd opgerichten onder de leiding van de nazi-ideoloog en voormalig architectuurstudent Alfred Rosenberg geplaatst. Rosenberg had al eerder leiding gegeven aan een organisatie die getracht had de moderne kunst in Duitsland volledig uit te roeien. Zijn nieuwe taakgroep werd verantwoordelijk voor het confiskeren van kunst in Frankrijk en andere bezette landen. Tussen 1940 en 1944 stalen Rosenbergs mannen 21.903 kunstobjecten, waaronder schilderijen van Rubens, Rembrandt, Goya en Fragonard. Alleen al de waarde van de schilderijen die uit het Louvre in Parijs gehaald werden, werd op ruim 7 miljard gulden geschat. In 1945 ontdekte het Amerikaanse leger een gedeelte van de buit in een zoutmijn, ten zuiden van Gotha. De meeste van deze werken zijn aan de oorspronkelijke eigenaren teruggegeven. Toch is er nog een aantal spoorloos en er is nog de nodige controverse over de werken die eigendom waren van joden die in de Holocaust om het leven kwamen.

Hitler wilde na de oorlog van zijn geboorteplaats, het provincie stadje Linzin Oostenrijk, een cultureel centrum maken waar men de mooiste voorbeelden van Europese kunst kon zien. Onder leiding van kunstexpert Hans Posse werd er een speciale Linzcommissie ingesteld om die werken bij elkaar te brengen. De grote kunstgalerie moest door Speer ontworpen worden en het stadje moest opnieuw opgebouwd worden volgens de ontwerpen van Giesler. Hier wilde Hitler als een geslaagde kunstdief van zijn pensioen genieten temidden van 22.000 gestolen kunstwerken.

Hierboven:
Deze aquarel van Propaganda Kompanie-kunstenaar Walter Gotschketoont een grafische impressie van troepen die over een drukke weg trekken, op weg naar het Oostfront.

Een Russische Kapo wordt na de bevrijding in 1945 in elkaar geslagen door zijn Russische medegevangenen, omdat hij met de Duitsers heeft samengewerkt.

Collaborateurs

Heulen met de vijand

Camera's legden dezelfde ongelooflijke scènes vast in elk Frans dorp dat bevrijd werd. Zodra de geallieerde troepen aankwamen, kwamen de mensen massaal op straat in een uitbarsting van vreugde. Maar het was niet alleen een tijd van feesten. Het was ook een tijd van wraak. De zieligste slachtoffers waren de vrouwen: wie met een Duitser geslapen had, werd de straat op gesleept en afgeranseld. Sommigen werden vermoord, anderen verkracht, maar de meesten werden in het openbaar vernederd door hun hoofd kaal te scheren.

Veel mensen die met de nazi's heulden, zijn vandaag de dag nog berucht. De Noorse politicus Vidkun Quisling gaf zijn naam aan een marionettenregering en was een van die lokale pionnen waarmee Hitler zijn rijk bestuurde. In heel Europa kwamen mensen tijdens de bezetting voor een vreselijk dilemma te staan. De Duitsers hadden niet voldoende mankracht om elke stad en elk dorp dat ze innamen te besturen. Het dagelijkse bestuur bleef in handen van lokale bestuurders. Voor iedereen die betrokken was bij de regering, van minister tot junior-typiste op het gemeentehuis, was de vraag wat men moest doen: in functie blijven en proberen wat voor je medeburgers te doen, of je functie opgeven en riskeren dat hij werd overgenomen door iemand die de nazi's beter gezind was. Elke maatschappij had zijn schurken, politieke opportunisten 'cryptofascisten' die bereid waren het systeem draaiende te houden als de wettige functionarissen hun verantwoordelijkheden opgaven. Maar als je je functie niet opgaf, moest je in zekere mate wel met de vijand meewerken, zelfs als je de beste bedoelingen had.

De Kanaaleilanden waren het enige Britse grondgebied dat tijdens WO II door de Duitsers bezet werd. De overheden van deze eilanden zijn onlangs nog beschuldigd van collaboratie met de nazi's. Het is gemakkelijk om nu van achter een bureau op een redactiekantoor de verwijtende vinger op te steken. Maar tijdens de oorlog liepen alle eilandbewoners het risico gedeporteerd te worden of een erger lot te treffen. De meeste mannen werden inderdaad ook voor de rest van de oorlog naar een gevangenenkamp in Duitsland gestuurd. De overheidsfunctionarissen konden daarom nooit de juiste beslissing nemen: als zij de Duitse orders niet opvolgden, zouden ze sowieso uit hun functies ontheven worden en als zij de Duitse orders wel opvolgden, konden ze van collaboratie beschuldigd worden.

BEZET FRANKRIJK

Aan de andere kant van het kanaal, in het bezette deel van Frankrijk, was de situatie nog veel erger. Een kleine,

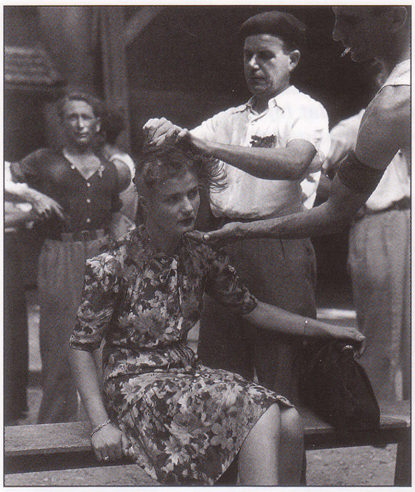

Boven:
Het lot van veel Franse vrouwen die beschuldigd werden van vergaande intimiteiten met de Duitse bezetters. Sommigen werden vermoord, maar van de meesten werd het hoofd kaal geschoren.

maar belangrijke groep Fransen vond Hitler minder gevaarlijk dan de communisten. Bovendien was de wedergeboorte van het antisemitisme in West-Europa, waarvan Auschwitz het eindproduct was, tijdens de tweede helft van de negentiende eeuw niet in Duitsland, maar in Frankrijk begonnen. De fundamenten van de Derde Franse Republiek werden in 1870 in de vestingstad Sedan gelegd, toen keizer Napoleon III daar verslagen en gevangen genomen werd door de Duitsers. Deze Republiek viel weer uiteen toen in 1940 Hitlers pantserdivisies opnieuw een slag bij Sedan wonnen en de Maas overstaken. De beroemdste soldaat van Frankrijk, maarschalk Henri Philippe Pétain, stapte in de leemte die ontstond. Het regime dat hij in Vichy instelde, leek zo onvoorwaardelijk met de nazi's samen te werken dat Hitler oprecht de hoop koesterde dat Frankrijk zich via een formeel verbond bij Duitsland zou aansluiten. Hoewel Pétain een regering vormde van rechtse fanatici en fervente antisemieten, was het geen fascistische regering en slaagde hij erin te voorkomen dat Frankrijk verstrikt raakte in een verbond met de Duitsers. Ook in Frankrijk was slechts een minderheid van de bevolking actief collaborateur: de meerderheid ging gewoon door met zijn eigen leven, terwijl enkelen zich bij het verzet

Collaborateurs en de HOLOCAUST

Europees antisemitisme in de praktijk

Het enthousiasme waarmee de Vichy-regering meewerkte aan de holocaust verbaasde zelfs de SS. Franse joden werden massaal gevangen genomen en naar interneringskampen in Frankrijk gestuurd, van waaruit ze doorgestuurd werden naar de vernietigingskampen: dit kostte het leven aan 83.000 mannen, vrouwen en kinderen. Verder waren er nog zo'n 16.000 slachtoffers uit de Sinti- en Roma-gemeenschappen: 40 procent van hun totaal van voor de oorlog. De SD moest Duitsland om meer transporten verzoeken, omdat de Duitsers verwacht hadden dat de Franse overheid alleen de volwassen mannen zou uitleveren, maar de Vichy milice (militieleger) arresteerde en deporteerde hele gezinnen.

Het Vichy-regime zond nog immer de meest afgrijselijke, antisemitische-propaganda films uit toen de geallieerden in Normandië landden.

Links:
De dove en bijna seniele maarschalk Pétain luistert naar de beschuldigingen tijdens zijn proces na de oorlog. Hij had leiding gegeven aan een van de meest antisemitische regimes in bezet Europa.

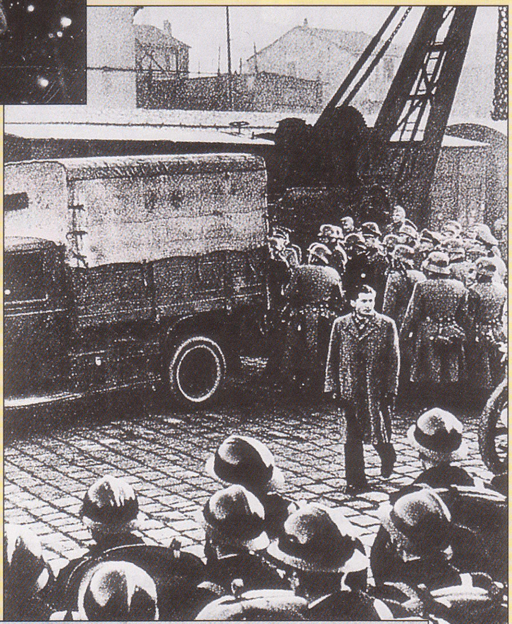

Rechts:
Franse politieagenten nemen hun posities in achter de Duitse troepen om een razzia uit te gaan voeren. Hoewel veel Fransen zich tegen de Duitsers verzetten, schaarde minstens de helft zich aan de zijde van de nazi's.

Hieronder:
Franse fascisten begroeten nieuwe anticommunistische vrijwilligers voor de eenheden die samen met de SS aan het Russische front gingen vechten.

"Wellicht hoort u mij de komende maanden niet meer. I say es lebe Deutschland! Heil Hitler! ... and farewell"

Lord Haw Haw (William Joyce, een beruchte Britse collaborateur) Ter afsluiting van zijn laatste radio-uitzending 30 april 1945

aansloten. De regering werd tot april 1942 door admiraal Jean-François Darlan geleid, waarna Hitler er bij Pétain op aandrong dat hij de voormalige premier Pierre Laval vrij zou laten en weer tot premier benoemde.

DWANGARBEID

Als premier was Laval verantwoordelijk voor de massale deportatie van Franse mannen en vrouwen die in Duitse fabrieken moesten gaan werken. Deze dwangarbeiders werkten onder iets betere omstandigheden dan de slaven die uit Oost-Europa afkomstig waren. De Duitsers bleven om steeds meer arbeiders vragen. In de zomer van 1944 wilde men er zelfs toe over gaan alle Franse mannen te verplichten in Duitsland te gaan werken, maar door de geallieerde invasie op D-day werd dit verhinderd.

Ook in Nederland bestond er een actieve groep collaborateurs: de NSB'ers onder leiding van Anton Mussert. Hij werd in mei 1945 gearresteerd en werd later opgehangen. Veel andere collaborateurs ondergingen hetzelfde lot. De Belg Léon Degrelle vloog naar Spanje en maakte net binnen de Spaanse grens een noodlanding. Hij mocht blijven, maar Pierre Laval, die ook asiel zocht bij Franco, werd weggestuurd. Hij werd later in Oostenrijk gearresteerd, terug gebracht naar Frankrijk en daar wegens hoogverraad geëxecuteerd. Pétain werd tot de dood veroordeeld, maar zijn straf werd omgezet in levenslang. Hij stierf in 1951 in de gevangenis. Sommige collaborateurs vluchtten naar Zuid-Amerika: Ante Pavelic, de Kroatische fascistische leider, ging bij de geheime politie in Paraguay. De Letse fascist Herbert Cukors voegde zich daar bij hem, maar werd naar Montevideo gelokt waar hij door de joodse DIN-groep vermoord werd. De SS trok meer dan 200.000 vrijwilligers uit alle Europese landen, behalve Polen aan. Onder hen bevonden zich ook 58 Britten. Het *Britische Freikorps* was het geesteskind van John Amery, de zoon van de voormalige First Lord of the Admiralty Leo Amery. Hij was een 'café-fascist' in de jaren '30, een volgeling van de Britse fascistische leider Oswald Mosley en diende bij de Italiaanse troepen tijdens de Spaanse Burgeroorlog.

NEDERLANDSE COLLABORATEURS

De Nationaal-Socialistische Beweging werd in 1931 opgericht door ir. A. Mussert en C. van Geelkerken. In 1936 telde deze partij 52.000 leden. Daarna daalde het ledental echter weer snel. Dit kwam door de felle acties van de politieke partijen, vakbonden en kerken tegen de NSB, maar het was ook te wijten aan het veranderde partijbeleid. Vanaf 1935 koos de NSB steeds duidelijker de zijde van Mussolini en Hitler.

In 1937 begon de partij bovendien een antisemitische leer te prediken. In

Links:
Een Nederlandse jodin wacht op de trein naar Auschwitz. Ook in Nederland waren er overheids- en politiefunctionarissen die de SS hielpen de jodenop te pakken, hoewel de meeste burgers het daar niet mee eens waren.

Uiterst links:
De tsjetniks vochten zij aan zij met de Duitsers tijdens de wrede partizanenoorlogin Joegoslavië. Zij waren het niet altijd eens met de nazi's, maar wat voor hun meer speelde was dat de partizanen tegen wie ze vochten communisten waren.

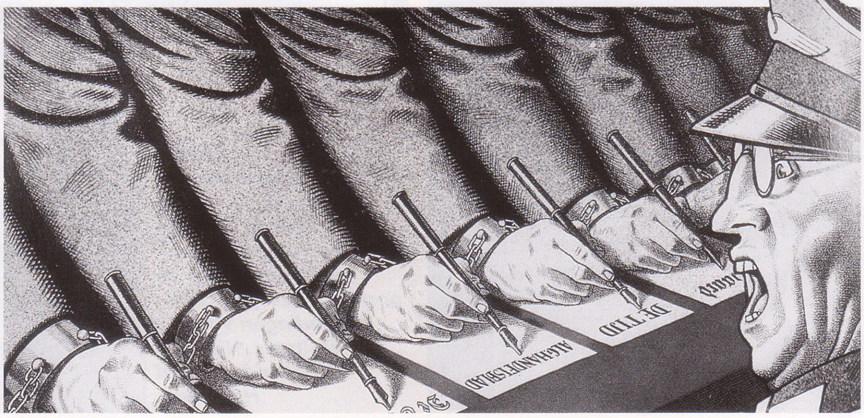

Rechts:
Ook de pers maakte zich schuldig aan collaboratie, zoals deze Nederlandse spotprent laat zien. Ze moesten wel: journalisten die kritiek hadden op de door de Duitsers ingestelde regering of op de nazi's op zich liepen het risico naar een concentratiekamp gestuurd te worden.

mei 1940 werden duizenden NSB'ers door de Nederlandse regering gevangen gezet, maar deze werden door de Duitsers al snel weer vrijgelaten. Er ontstond nu een tweedeling binnen de NSB: de SS-richting onder leiding van Rost van Tonningen en een groep onder leiding van Anton Mussert die wilde dat Nederland, België en Noord-Frankrijk werden samengevoegd tot één staat onder zijn leiding. De laatste won en werd door de Duitsers benoemd tot 'leider van het Nederlandse volk'.

VERRADERS

Zij aan zij met de Duitsers

De nazi's deden zich voor als de verdedigers van de Europese beschaving tegen Stalins duivelse rijk. In veel Europese landen had men minder prettige ervaringen met het communisme gehad, zoals in Frankrijk toen daar het Front Populair in de jaren 30 aan de macht was. Een regiment Franse vrijwilligers sloot zich in 1941 bij het Duitse leger aan en werdin augustus 1943 onder de SS geplaatst. In 1945 was dit regiment uitgegroeid tot de Waffen-SS Division 'Charlemagne'. In België betuigden de rexisten steun aan de Duitsers. Hun leider Léon Degrelle voerde een regiment vrijwilligers in het Duitse leger aan. Ook zij werden in 1943 bij de SS gevoegd. Deze 'Wallonien'-divisie onderscheidde zich aan het front in Rusland. In Rusland vochten de kozakken aan beide zijden. Zij vormden een eigen SS-cavaleriedivisie. En ondanks Hitlers bezwaren werden honderdduizenden voormalige soldaten van het Sovjetleger geworven voor een anticommunistisch Russisch leger onder leiding van de overgelopen generaal Andrej Vlasov.

Boven:
de Belgische rexist Léon Degrelle werd veelvuldig onderscheiden als officier in de Waffen-SS.

Onder:
De Nederlandse collaborateurs werden aangevoerd door Anton Mussert, hoofd van de Nationaal-Socialistische Beweging. Hij werd in 1942 tot 'leider van het Nederlandse volk' benoemd.

Rechts:
John Amery, de zoon van de First Lord of the Admiralty, leidde het SS 'Legion of Saint George'. Deze eenheid telde slechts 58 vrijwilligers en was niet erg succesvol, maar Amery werd toch opgehangen wegens landverraad.

Links:
Vidkun Quisling (in het midden) leidde de fascistische Nasjonal Sammling-partij in Noorwegen. Als dank voor zijn verraad werd hij benoemd tot hoofd van de marionettenregering die door de Duitsers werd ingesteld.

Rechts:
De Iers/Amerikaanse William Joyce, hier te zien tijdens een fascistische bijeenkomst in Londen voor de oorlog, verzorgde radio-uitzendingen voor de Duitsers. Hij werd bekend als Lord Haw-Haw.

Albert Speer
OORLOGS ARCHITECT

Albert Speer was een jonge architect die in vijf jaar tijd een van de belangrijkste en meest invloedrijke mannen in het Derde Rijk werd.

De monumentale openbare gebouwen van het Derde Rijk zijn grotendeels het product van Hitlers mislukte ambities als architect, maar ze zijn ook gedeeltelijkte danken aan een van de jongste en meest capabele leden van de nazi-partij.

Hitler was gefascineerd door modellen en plannen voor Berlijn en in 1937 stelde hij Speer aan als inspecteur-generaal voor de bouwnijverheid en gaf hij hem opdracht "Berlijn in een waardige hoofdstad van het Duitse rijk" om te vormen. Hoewel bepaalde architecten dachten dat de ontwerpen waar Hitler van hield' gestoorde sentimentaliteit' waren en beter bij het eind van de 19e dan bij het begin van de 20e eeuw pasten, werkte Speer hard om ze te realiseren.

SNELLE OPMARS

Speer steeg snel in de nazi-hiërarchie en werd in 1941 in de Reichstag gekozen, hoewel hij tot 1942 aan bouwprojecten bleef werken. In dat jaar werd hij nadat Dr. Fritz Todt omkwam bij een vliegtuigongeluk - wat misschien wel georganiseerd was door de nazi's zelf - benoemd tot minister voor bewapening en munitie. Van een toparchitect veranderde hij in een toegewijd technocraat.

Speer wist de Duitse economie totaal om te vormen op de oorlogsproductie en hij slaagde erin de productie sterk te verhogen, ondanks de verwoestende geallieerde bombardementen. Maar de oorlog was al verloren. In maart 1945 kondigde Hitler aan een tactiek van de verschroeide aarde te willen toepassen in het aangezicht van de oprukkende geallieerde legers. Als hij ten onderging, dan wilde hij Duitsland als zijn brandstapel in de ondergang meesleuren. De Führer gaf

Architectuur was een van de passies van Adolf Hitler. In zijn gezelschap bevonden zich daarom vaak architecten. Aan Albert Speer vertrouwde Hitler zijn droom toevan hoe hij Duitsland opnieuw wilde opbouwen in zijn eigen grootse stijl.

opdracht voor de vernietiging van havens, kolenmijnen, fabrieken, viaducten en spoorwegbruggen in het hele Duitse rijk. Hitlers verklaring was dat het Duitse volk hem teleurgesteld had en dat hij nu Duitsland wilde vernietigen omdat het volk hem, de Führer, had verraden. Speer, die er zich sterk van bewust was dat Duitsland na de oorlog alleen maar zou kunnen overleven als deze vitale middelen in tact bleven, deed alles wat hij kon om te voorkomen dat Hitlers orders uitgevoerd zouden worden. Toen hij in 1946 voor het Internationale Militaire Tribunaal in Neurenberg moest verschijnen, was Speer de enige hoge nazi die schuld bekende voor de misdaden van het Derde Rijk. Speer stelde dat zijn werk 'technologisch en economisch' was. Hij was tegen geweld. Niet vanwege humanitaire redenen, maar om de praktische reden dat het zijn pogingen de productiviteit te verhogen in de weg stond. De beslissing van het tribunaal draaide volledig om Speers gebruik van slavenarbeiders bij de oorlogsproductie. Uiteindelijk bevond men hem schuldig op aanklacht 3 (oorlogsmisdaden) en 4 (misdaden tegen de menselijkheid).

Hitlers Architect

Bouwer van het nieuwe Duitsland

Albert Speer werd op 15 maart 1905 in Mannheim geboren. Na zijn studie als architect werd hij assistent aan de Technische School in Berlijn. In 1931 werd hij lid van de nazi-partij - met stamboeknummer 474.481. In 1932 werd hij lid van de SS. Toen hij de tekeningen maakte voor de verbouwing van een kantoor van een Gauleiter in Berlijn trokken zijn talent en de aandacht van hogere partijleden. Hij werd verantwoordelijk voor de technische voorzieningen voor de partij - bijeenkomst op de Tempelhof in mei 1933. Het werd een groot succes. De combinatie van zoeklichten en vaandels bleek zeer effectief, en een jaar later mocht hij het stadion voor de partijdagen in Neurenberg ontwerpen. Slechts een paar van de plannen die Albert Speer voor Hitler maakte, werden daadwerkelijk gebouwd, en daarvan zijn er nog maar een paar intact gebleven, zoals het stadion voor de XI Olympiade van 1936 en de waterkanten van de stadsmeren in het voormalige West-Berlijn, die deel uitmaakten van Speers stadsvernieuwingsplan.

Speer ontwierp het Duitse paviljoen voor de Wereldtentoonstelling in Parijs van 1937 en maakte grootse ontwerpen voor de Rijkskanselarij in Berlijn en het Partijpaleis in Neurenberg. In 1938 kreeg hij van Hitler het Goldenes Parteiabzeichen (de gouden partijspeld).

Boven: *Albert Speer, in zijn functie als Generalbauinspektor für die Reichshauptstadt, toont aan Wilhelm Frick, de minister van binnenlandse zaken, de plannen en modellen voor de nieuwe Südbahnhof van Berlijn.*

Hieronder: ***Door Speers innovatieve gebruik van zoeklichten bij een partijbijeenkomst in Berlijn kreeg hij de opdracht voor het ontwerpen van het enorme terrein voor de partijdagen in Neurenberg.***

Als verzachtende omstandigheid werd er aangevoerd dat "hij aan het einde van de oorlog een van de weinigen was die de moed had Hitler te zeggen dat de oorlog verloren was en die stappen ondernam om de zinloze vernietiging van productie-faciliteiten tegen te gaan".

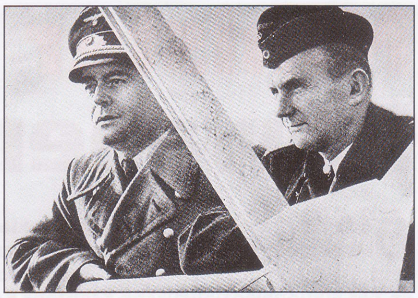

Rechtsboven:
Onder leiding van Speer bouwde de Duitse industrie meer dan 1000 U-Boote voor admiraal Doenitz. Door zijn bewapeningsprogramma kwam Speer in de gunst bij de hoogste militaire bevelhebbers.

Boven:
Hitler en Speer inspecteren het Haus der Deutschen Kunst in München tijdens de bouw. Hitler keek graag rond tijdens de bouw van zijn projecten en liet zich dan meestal vergezellen door Speer.

OORLOGSMISDADIGERS

Op 1 oktober 1946 werd Albert Speer veroordeeld tot een gevangenisstraf van twintig jaar' in de gevangenis van Spandau in Berlijn. In 1954 begon hij in de gevangenis met een langdurige oefening waarin hij 'een voetreis om de wereld maakte' met als doel 40.000 kilometer af te leggen en de steden en landen die hij bezocht in zijn geest te visualiseren. Hierbij werd hij geholpen door kaarten en beschrijvingen van de wereld, die hij toegestuurd kreeg van zijn vriend, de architect Rudolf Wolters. Toen hij werd vrijgelaten had Speer bijna 32.000 kilometer afgelegd.

SPEER, DE SCHRIJVER

De grootste uitdaging was echter het schrijven van zijn memoires: *Erinnerungen*. Hij schreef deze in het geheim en liet ze pagina voor pagina uit Spandau smokkelen. Bij de publicatie in 1970 zorgden ze voor de nodige opschudding. Deze memoires, die in diverse talen vertaald zijn, boden een unieke kijk op de nazi-top, geschreven door iemand die er werkelijk bij was geweest. Speer was vooral kritisch over Goebbels, Goering en Himmler, die hun eigen koninkrijkjes hadden, ten koste van de oorlogsresultaten. Speer werd in 1966 vrijgelaten. Daarna schreef hij nog zijn dagboek over Spandau en werkte hij mee aan diverse televisie-uitzendingen over de Tweede Wereldoorlog. Hij verklaarde dat hij geen deel had aan de gruwelen die mogelijk waren gemaakt door zijn werk, maar hij gaf wel toe dat hij een pact had gesloten met de duivel en pas veel te laat beseft had wat de implicaties daarvan waren. Albert Speer stierf in september 1981 toen hij in Londen was voor een BBC-programma over het Derde Rijk. In 1995 publiceerde de schrijfster Gitta Sereny een boek over het gevecht dat Albert Speer gevoerd had met de waarheid. Dit was gebaseerd op interviews met Speer vlak voor zijn dood, en met zijn vrienden en collega's uit de oorlog. Het biedt een treffend inzicht in de geest van een man die zelfs zichzelf bedroog. Aan het eind van het boek kreeg ze hem zover dat hij toegaf dat hij, ondanks zijn ontkenning in Neurenberg, van de Endlösung had geweten en er stilzwijgend mee had ingestemd.

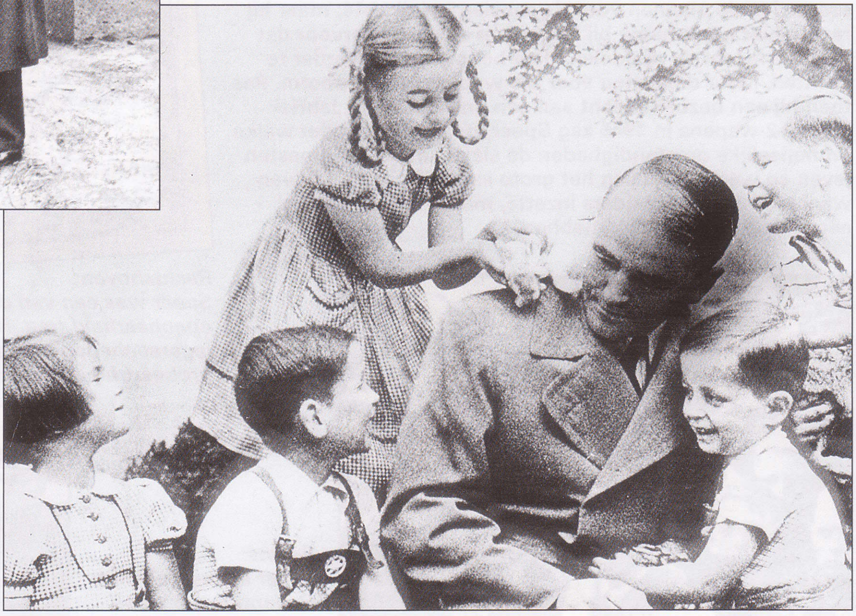

Boven:
Nadat hij in 1927 geslaagd was met zijn studie voor architect, trouwde Speer met Margarethe Weber. Zij kregen zes kinderen, die allemaal naar een veilige plek buiten Berlijn werden gestuurd voor de val van de stad in 1945.

"Ik zocht een architect aan wie ik mijn bouwplannen kon toevertrouwen. Ik wilde een jonger iemand, omdat deze plannen nog ver in de toekomst zullen doorwerken. Ik had iemand nodig die in staat is mijn werk op basis van het gezag dat ik op hem heb overgedragen namijn dood voort te zetten. Ik zag u als die man"

Hitler, in een brief aan Albert Speer.

Minister voor Bewapening

Ondanks dat hij diverse functies bekleedde, waaronder inspecteur-generaal voor water en energie, lid van de centrale raad voor planologie, chef van de Todt-organisatie en het Nationalsozialistische Kraftfahr Korps, was Albert Speer vooral succesvol op het gebied van de oorlogsproductie. Hoewel de geallieerde bombardementen steeds zwaarder werden, bleef de wapenproductie dankzij Speers organisatie talent steeds maar groeien. In amper twee jaar tijd slaagde hij erin de industriële arbeidscapaciteit met 67 procent te verhogen door meer vrouwen en landarbeiders in te zetten. Hij verhoogde de staalproductie met 150 procenten verdrievoudigde de productie van vliegtuigen, tanks, artilleriestukken en munitie. Hij was nog geen 40, maar hij was in feite al de alleenheerser over de oorlogseconomie en op vele gebieden de op een na belangrijkste man in het Reich. Toen de oorlog zich tegen Duitsland keerde, verslechterde zijn band met Hitler. Hij toonde zich zijdelings geïnteresseerd in de plannen voor de aanslag in juli 1944, maar hij raakte hier nooit nauw bij betrokken en zorgde ervoor dat de Wehrmacht de middelen bleef behouden om verder te vechten. Maar de kosten voor die wapens waren enorm. Pas toen hij een bezoek bracht aan een ondergrondse fabriek voor V-2-wapens in 1945 zag Speer persoonlijk onder welke onmenselijke omstandigheden de slavenarbeiders moesten leven en werken. Gezien het grote aantal Duitse bedrijven waar men slavenarbeiders inzette, moest hij er echter al eerder iets van geweten hebben.

Rechtsboven:
Speer was een van de nazi-leiders die het meest in de openbaarheid trad. Hij bracht bezoeken aan fabrieken en legereenheden en figureerde vaak in de Duitse pers. Hier probeert hij een nieuwe motorfiets met rupsbanden uit.

Boven:
Speer spreekt de arbeiders toe in een wapenfabriek. Een van zijn grootste prestaties was optimaal gebruik maken van het Duitse arbeidspotentieel. Tot 1942 werd hier in Duitsland veel minder efficiënt mee omgegaan dan in Rusland of Groot-Brittannië.

Rechts:
Speer in gesprek met General major Adolf Galland, de piloot die belast was met de verdediging tegen de geallieerde bommenwerpers. De productie van Duitse jachtvliegtuigen bereikte een hoogtepunt in 1944.

Rechts:
Speer vond het prettig om zijn informatie over wapens te krijgen van de mensen die ze zelf gebruikten. Hier kijkt hij toe bij een tankoefening tijdens een bezoek aan een pantserkorps aan het Oostfront.

Invasie op de Balkan

Nu de geplande invasie in Rusland voor de deur stond, kon Duitsland een oorlog op de Balkan absoluut niet gebruiken. Maar Mussolini was in de problemen en had Hitlers hulp nodig.

Benito Mussolini richtte de Italiaanse fascistische partij in 1921 op. In oktober 1922 werd hij minister-president. De naam van zijn organisatie en de denkbeelden die eraan ten grondslag lagen, waren terug tevoeren op de gloriedagen van het Romeinse Rijk: *fasces* waren bijlen met bundels roeden erom heen, die het gezag van de Romeinse magistraten symboliseerden. Sommige buitenlandse waarnemers konden het fascistische regime niet serieus nemen, maar de parades met ontblote bovenlijven en de retoriek van Mussolini spraken Adolf Hitler enorm aan. Hij werd een toegewijd bewonderaar van de Italiaanse dictator die zichzelf *Il Duce* had genoemd. In navolging daarvan werd Hitler *der Führer*.

HITLER EN MUSSOLINI

Aan het eind van de jaren 30 waren de rollen omgedraaid. Het was nu Mussolini's beurt om Hitler te bewonderen. Hij ging met Duitsland het Staalpact aan en verbond zijn lot daarmee met dat van Hitler in de hoop een graantje mee te kunnen pikken van een eventuele tweede grote oorlog in Europa. Ondanks zijn lompe karakter was Mussolini op het gebied van de binnenlands een buitenlandse politiek erg voorzichtig geweest. Zijn expansiedrift was beperkt gebleven tot doelen die zich niet konden verweren en die geen vrienden hadden die tussen beide konden komen. Libië, Abessinië (Ethiopië) en Albanië werden in zijn nieuwe Romeinse Rijk opgenomen. Dit leverde hem wel wat kritiek op van de Volkenbond, maar echte schade ondervond hij daarvan niet. Zijn oorlogszucht werd wellicht wat getemperd door zijn steun aan de nationalisten tijdens de Spaanse Burgeroorlog (1936-9), omdat noch de fascistische vrijwilligers, noch de reguliere legerdivisies die hij daarheen gestuurd had, erg succesvol waren. Toen Hitler Polen aanviel, bleef Italië neutraal. Mussolini roerde zich de hele winter niet, zelfs niet toen Hitler zijn aanvallen naar het westen uitbreidde. Pas op 10 juni, toen de Britse Expeditionary Force van het strand bij Duinkerken geëvacueerd werd, verklaarde Italië Frankrijk de oorlog. Op 20 juni vielen Italiaanse troepen Franse posities in de Alpen aan. Toen vier dagen later de wapenstilstand getekend werd, hadden ze nog

helemaal geen vooruitgang geboekt. Als dank voor de hulp mocht Italië een deel van de Provence bezetten. Nu Frankrijk en Groot-Brittannië uit beeld waren, kreeg Mussolini plannen voor de alleenheerschappij over het totale Middellandse Zeegebied.

MUSSOLINI VALT AAN

Mussolini zette daarop een eigen invasie in gang, maar stelde Hitler daarvan pas op de hoogte toen zijn legers al op weg waren. Op 28 oktober 1940 viel Italië Griekenland binnen. Naar zijn beweegredenen kan men alleen maar gissen: Athene kreeg als eis voorgelegd dat het zich militair aan Italië moest onderwerpen als vergelding voor de 'provocaties' aan de Albanese grens. Mussolini had er echter niet mee gerekend dat het Griekse leger van een heel ander kaliber was dan de vrijwel onbewapende Afrikaanse stammen die zijn legers eerder verslagen hadden. De invasie liep in de winter vast en door een Grieks tegenoffensief werden de aanvallers in december tot diep in Albanië teruggedreven.

Hitler had al eerder besloten tussen beide te komen en had op 4 november orders uitgevaardigd voor een invasie in Griekenland. Bulgarije werd verplicht de Duitse troepen vrije doorgang te verlenen en de Duitse troepen begonnen zich te verzamelen tegenover de Metaxas-verdedigingslinie, waardoor de eeuwenoude vijanden gescheiden werden. De Duitse genie legde op 28 februari een brug aan over de Donau. Door een aanval dwars door Bulgarije heen zou de invasie echter beperkt blijven tot een vrij smal front en konden de Grieken gemakkelijk tegenstand bieden. De nazi's dwongen daarop van de Joegoslavische regering toestemming af voor een vrije doortocht van hun troepen. Op 25 maart tekende Joegoslavië een verbond met Duitsland en Italië.

COUP IN BELGRADO

Hitlers plannen werden echter al binnen 48 uur doorkruist. Een groep Servische officieren organiseerde een a militaire staatsgreep in naam van de jonge koning Peter II en zette de regent, prins Paul, af. De Britse

Plattegrond van de Balkan

De Wehrmacht had al sinds de herfst van 1940 troepen gestuurd naar Hongarije en Roemenië, die een verdrag gesloten hadden met Duitsland. In februari 1941 waren er meer dan 650.000 Duitse soldaten aanwezig, met als belangrijkste doel de zuidelijke flank te beschermen tijdens de invasie in Rusland die voor mei van dat jaar gepland was. Toen het nodig werd in actie te komen tegen de Grieken die zich fel verzetten tegen de Italianen, dwong Hitler ook de Bulgaren en Joegoslaven het Drie mogendhedenpact te ondertekenen. Hierdoor kon het 12e Leger van General-feldmarschall List via deze landen Griekenland bereiken.

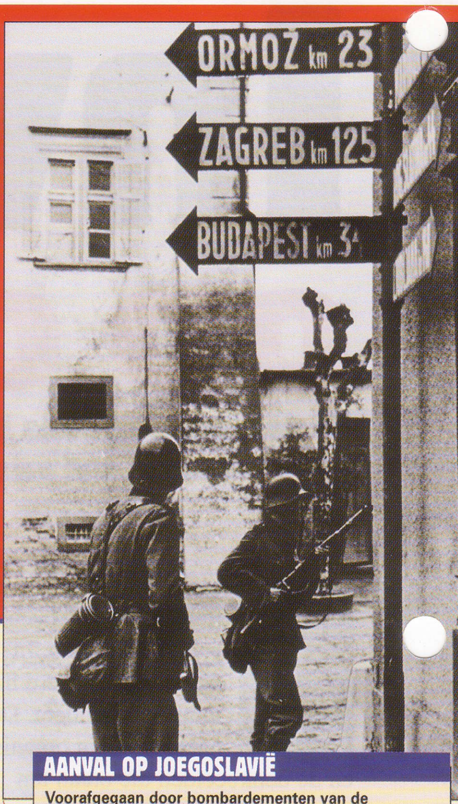

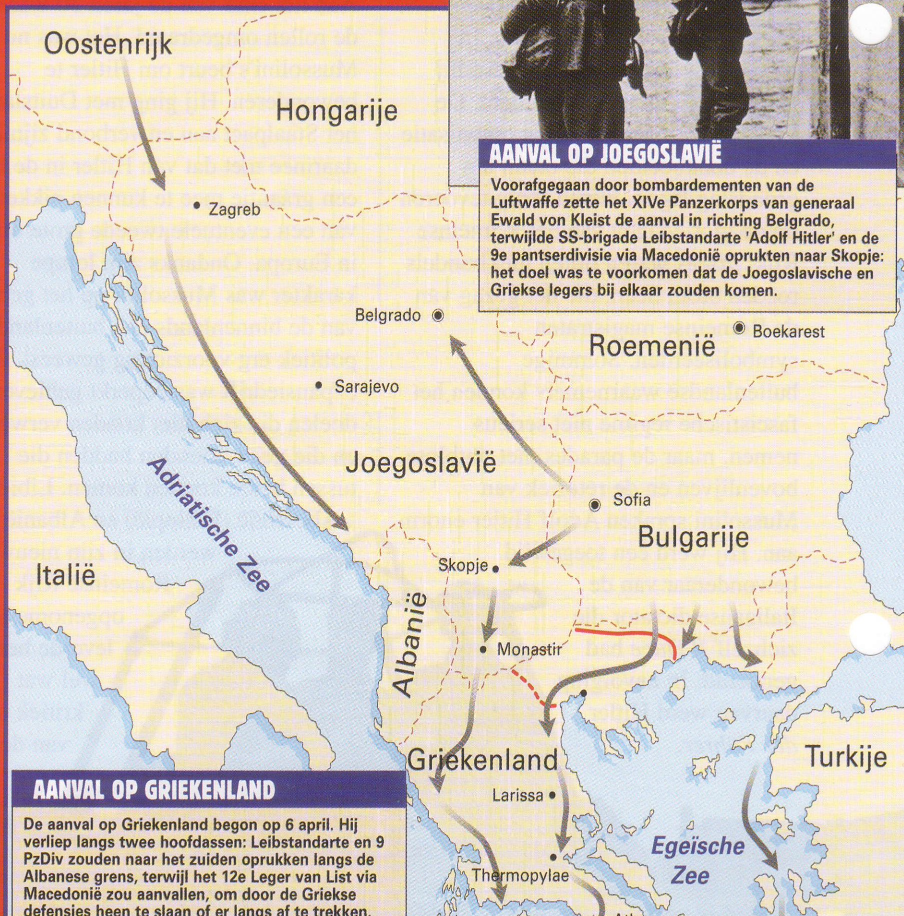

AANVAL OP JOEGOSLAVIË

Voorafgegaan door bombardementen van de Luftwaffe zette het XIVe Panzerkorps van generaal Ewald von Kleist de aanval in richting Belgrado, terwijlde SS-brigade Leibstandarte 'Adolf Hitler' en de 9e pantserdivisie via Macedonië oprukten naar Skopje: het doel was te voorkomen dat de Joegoslavische en Griekse legers bij elkaar zouden komen.

AANVAL OP GRIEKENLAND

De aanval op Griekenland begon op 6 april. Hij verliep langs twee hoofdassen: Leibstandarte en 9 PzDiv zouden naar het zuiden oprukken langs de Albanese grens, terwijl het 12e Leger van List via Macedonië zou aanvallen, om door de Griekse defensies heen te slaan of er langs af te trekken. Een kleinere troepenmacht zou een serie landingen uitvoeren op de Griekse eilanden langs de Turkse kust. De opmars verliep voorspoedig: men bereikte Athene al op 27 april.

Boven:
Een Duitse infanterie colonne trekt door het droge Griekse landschap. De goed getrainde troepen van de Wehrmacht waren een maatje te sterk voor de Grieken en hun bondgenoten.

troepen landden al in Griekenland, maar de bevelvoerders voelden zich niet gemakkelijk met de mengelmoes van nationaliteiten waaruit hun troepen bestonden.

Ondersteund door twee infanteriedivisies, een uit Australië en een uit Nieuw-Zeeland, plus een gepantserde brigade en RAF Hurricanes, bereidden de Grieken zich voor op de nieuwe invasie.

Deze begon op 7 april. De kleine Joegoslavische luchtmacht werd weggevaagd en de Luftwaffe voerde op 10 april ongekend zware bombardementen uit op Belgrado, waarbij 17.000 burgers gedood werden. Het land viel uiteen in de staatjes van voor 1914, iets wat 50 jaar later opnieuw zou gebeuren. Kroatië werd onafhankelijk en ontving de Duitsers met open armen in Zagreb, terwijl Belgrado in brand stond. De Joegoslavische regering vroeg op 14 april om een wapenstilstand. Twee groepjes Serviërs hielden echter stand in de bergen: dit waren koningsgezinde tsjetniks en de communistische partizanen onder leiding van Josip Broz, de guerrillaleider die beter bekend is als 'Tito'. Hiermee was het fundament gelegd voor een onderling conflict dat tot op de dag van vandaag door woekert.

DUITSE SUCCESSEN IN GRIEKENLAND

De Duitsers hadden Salonika al bereikt. Het Twaalfde Leger, onder aanvoering van veldmaarschalk List, rukte met drie korpsen op vanuit Bulgarije. Het 30e en 48e korps staken rechtstreeks door naar de Egeïsche Zee. Een Britse pantserbrigade die in het noorden actief was, kreeg het bevel zich langs de oostkust te laten afzakken. Het Duitse 40e korps omvatte o.a. de 5e pantserdivisie en de elite SS

Links:
Infanterie in Servië. De Duitsers wilden alleen maar door Joegoslavië naar Griekenland trekken, maar een militaire coup dwong hen tot verdergaande maatregelen.

Ondanks hun loyaliteitsbetuigingen moeten we Joegoslavië voorlopig als eenvijand beschouwen. Daarom moeten we het land zo snel mogelijk verpletteren

Adolf Hitler
Richtlijn van de Führer, Nr.25
27 maart 1941

Leibstandarte Adolf Hitler (op dit moment nog slechts een zware gemotoriseerde brigade). Deze troepenmacht overspoelde het zuiden van Joegoslavië en stak op 10 april de grens tussen Joegoslavië en Griekenland bij Monastir over.

De Italianen lanceerden tegelijk met de Duitse interventie een nieuw offensief. Hun troepen in Albanië waren opnieuw bevoorraad en bewapend, terwijl de logistieke situatie van de Grieken er alleen maar slechter op was geworden. Tegen deze overmacht kon het Griekse 'leger van Epirus' niet langer stand houden.

In Richtlijn 27 gaf Hitler het bevel voor de omcirkeling van de geallieerde troepen door middel van

Bloedige oorlog in Joegoslavië

Fel verzet tegen de Duitsers, maar de onderlinge haat was nog heviger

Met de Duitse bezetting van Joegoslavië werden de onderlinge verhoudingen pas echt duidelijk. Kroaten steunden de Duitsers: de Kroatische Ustacha vervolgde de Serviërs in Kroatië en Bosnië. Sommige Serviërs, onder leiding van de collaborateur generaal Nedic, steunden de Duitsers. Anderen - meestal koningsgezinde restanten van het leger en de gendarmerie - verschansten zich in de heuvels. Onder leiding van Draza Mihailovich namen zij de oude Servische benaming tsjetnik aan, afgeleid van het woordt sjeta: regiment. In het begin leidde het Servische verzet tot wrede represailles door de Duitsers: voor elke Duitser die gedood werd, werden er 100 Serviërs geëxecuteerd. De tsjetniks waren de doodsvijanden van de communistische partizanen onder leiding van Tito. De tsjetniks boden aan met de Duitsers tegende communisten te vechten - terwijl ze ook de Kroatische fascisten bleven bestrijden die door de Duitsers bevoorraad werden. De partizanen boden veruit de effectiefste tegenstand tegen de Duitsers. Aan het eind van de oorlog beweerden ze bijna 200.000 mannen en vrouwen onder de wapenen te hebben. Ze kregen steun van de geallieerden omdat ze met hun acties maar liefst 35 Duitse divisies bezig hielden.

Hierboven:
Hoewel Josip Broz, beter bekend als Tito, Kroaat was, verzette hij zich met hand en tand tegen de Duitsers en hun Kroatische bondgenoten. Het partizanenleger van Tito kreeg de voorkeur van de westerse geallieerden boven de onbetrouwbare Servische tsjetniks.

Boven:
Een SS-soldaat onthoofdt een Servische burger met een bijl. De oorlog in Joegoslavië was ongekend fel, maar hoewel de Duitse represailles erg zwaar waren, werd het merendeel van de 1,2 miljoen Joegoslaven die tijdens het conflict omkwamen, door hun landgenoten gedood.

Onder:
Interne rivaliteit woog vaak zwaarder dan het verzet tegen de Duitsers. De Serviërs vochten tegen de Kroaten, de tsjetniks vochten tegen de partizanen en de moslims, katholieken en orthodoxe gelovigen maakten elkaar met veel enthousiasme af. Deze Servische tsjet niks vochten zowel voor als tegen de Duitsers.

MESSERSCHMITT Bf 109

De kleine, wendbare en supersnelle Messerschmitt Bf 109 was waarschijnlijk het allerbeste jachtvliegtuig van de eerste generatie eendekkers.

De Bf 109, een klassiek gevechtsvliegtuig, was het belangrijkste Duitse jachtvliegtuig tijdens de Tweede Wereldoorlog.

De Messerschmitt Bf 109 was het belangrijkste gevechtsvliegtuig van de Luftwaffe tijdens de Tweede Wereldoorlog. Hiermee werden meer vijanden neergehaald dan met enig ander vliegtuig van de Asmogendheden. De Bf 209 was een van de eerste eendekkers met een dichte cockpit en een inklapbaar landingsgestel. Toen de eerste toestellen in 1936 geleverd werden, kreeg de Luftwaffe de beschikking over het beste jachtvliegtuig ter wereld.

Er waren in die tijd maar weinig andere jachtvliegtuigen die zolang meegingen als de Bf 109. Hij kreeg zijn vuurdoop in Spanje en bleef een belangrijk aanvalswapen voor de Luftwaffe tot aan het einde van de oorlog. Zelfs na 1945 werd hij nog door verschillende landen ingezet. De Israëli's gebruikten hem zelfs nog even voor oorlogsdoeleinden.

Mede dankzij de inspanningen van de Duitse propagandadienst, werd dit toestel door zijn faam vooruit gesneld. De goede naam bleef zelfs intact toen het toestel duidelijk voorbij werd gestreefd door nieuwere vliegtuigen.

Het vliegtuig waarmee de geduchte Duitse gevechtsvliegers ten strijde trokken, draagt de naam van zijn ontwerper, Prof. Willy Emil Messerschmitt. Messerschmitt werd op 26 juni 1898 geboren in Frankfurt am Main. Hij startte in 1923 een vliegtuigfabriek in Bamberg en in 1926 bouwde hij zijn eerste volledig metalen vliegtuig. Hitler had een hoge dunk van Messerschmitt. Hetzelfde gold voor Ernst Udet, hoofd bewapening van de Luftwaffe van 1939-41, van wie hij de voorkeur kreeg bij belangrijke contracten. Maar

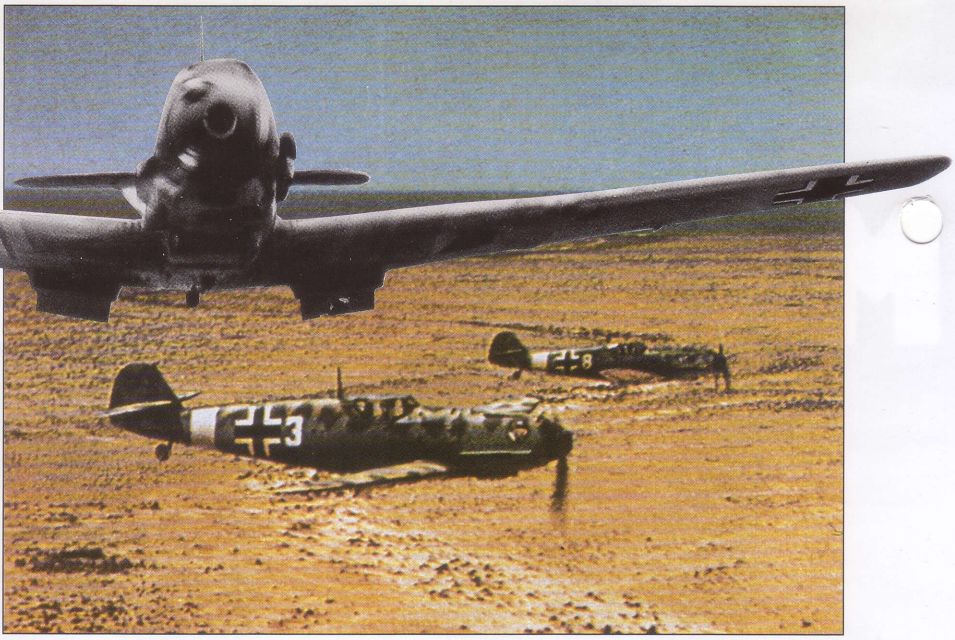

De eerste versies van de Bf 109, die ontworpen werd in een tijd dat de meeste jachtvliegtuigen nog uitgerust waren met slechts twee machinegeweren met een geweerkaliber, hadden vier machinegeweren waar al snel een krachtig 20-mm machinegeweer aan werd toegevoegd.

Boven:
Twee Bf 109E's van JG 27 op patrouille boven de woestijn in Noord-Afrika. De camouflage kleuren waren zo ontworpen dat het vliegtuig niet zou opvallen in het patroon van licht en schaduwen dat door de zon op het rotsachtige terrein geworpen werd.

veldmaarschalk Erhard Milch, die in 1941 verantwoordelijk werd voor de bewapening van de Luftwaffe, had een hekel aan Messerschmitt.

De vliegtuigen van Messerschmitt werden door de *Bayerische Flugzeugwerke* AG gebouwd. De eerste ontwerpen droegen daarom het prefix 'Bf'. Messerschmitt nam deze fabriek echter over, waardoor latere modellen, zoals de Me 262 het prefix 'Me' kregen.

Op 11 november 1937 vestigde het prototype Bf l09 V13 (D-IPKY), uitgerust met een opgevoerde DB 601A-motor die gedurende een korte periode 1675 pk kon leveren, een internationaal snelheidsrecord voor landvliegtuigen van 610,536 km/uur.

TESTEN BOVEN SPANJE

Dankzij de Spaanse burgeroorlog kreeg de Luftwaffe de kans de Bf 109 in de strijd uit te proberen. In 1937 ondersteunden piloten van het Kondorlegioen, gelegerd in Tablada, Sevilla, Franco met drie prototypes. Deze werden al snel opgevolgd door de eerste productietoestellen die in de lente van 1937 door *Jagdgeschwader* 2 'Richthofen' in gebruik werden genomen. De Bf 109B-1 werd aangedreven door een Junkers Jumo

> **" Ernst Udet, hoofd van de technische afdeling van de Luftwaffe, bezocht de fabriek. Hij zag jachtvliegtuigen nog als dubbeldekkers met een open cockpit. Hij wierp een blik op het prototype van de 109 en zei,'Heren, dat is geen jachtvliegtuig.' Het is maar goed dat hij de kost niet hoefde te verdienen als waarzegger! "**

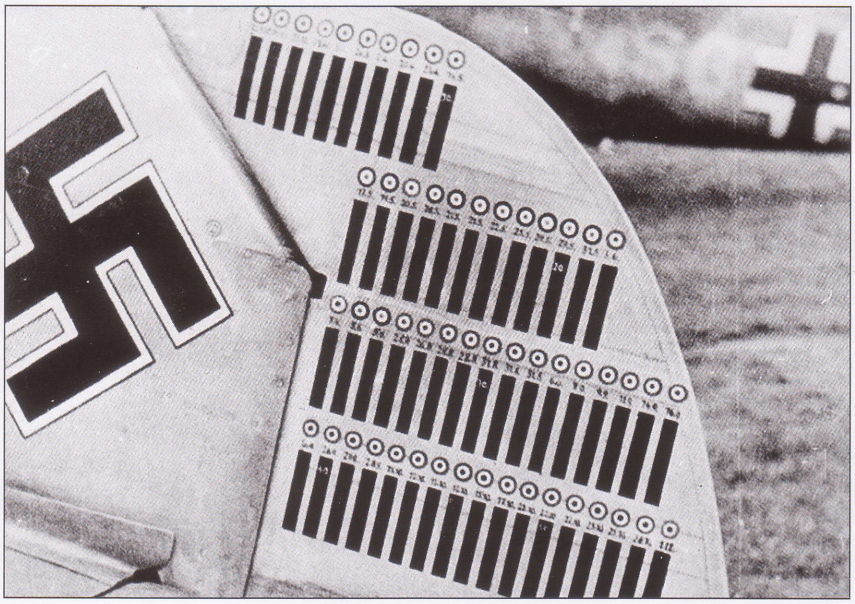

Hierboven:
De strepen op het staartvlak van de BF 109 van Werner Mölders geven aanhoeveel tegenstanders hij heeft neergehaald tijdens de Slag om Engeland. De Bf 109 was veruit het succesvolste jachtvliegtuig aan het begin van de oorlog, en werd door de meeste toppiloten, of Experten, van de Luftwaffe gevlogen.

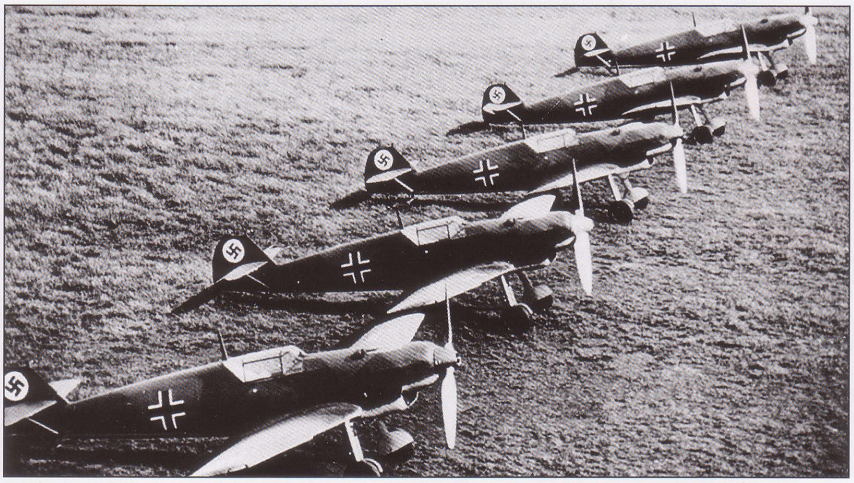

Rechts:
De eerste in serie geproduceerde Messerschmitt Bf 109B's werden in 1937 door de Luftwaffe in gebruik genomen. Deze nieuwe vliegtuigen waren een hele uitdaging voor de piloten die nog in verouderde Heinkel He 51 dubbeldekkers vlogen.

De rivalen van de Messerschmitt

Oude ideeën versus nieuwe techniek

Het eerste prototype van de Bf 109V1 (Werk-Nr758), geregistreerd als D-IABI, vloog op 28 mei 1935. Hij was gebouwd volgens specificaties uit 1934 voor een eenpersoons, metalen eendekker die afgegeven waren door het C-Amt (de technische afdeling van de nog altijd geheime Luftwaffe). Het prototype werd nog aangedreven door een Britse 695-hp Rolls-Royce Kestrel V-motor, omdat de nieuwe Daimler-Benz motorinstallatie die ontworpen werd voor de nieuwe generatie Duitse eendekkers nog niet klaar was. De concurrenten waren o.a. de Heinkel He 112, de Arado Ar 80, de Focke-Wulf Fw 159 en de Bf 109. Tijdens een test van al deze toestellen die door het Reichsluftfahrtministerium gehouden werd op het vliegveld van Travemunde in oktober 1935, onderscheidden alleen de Heinkel en Messerschmitt zich. De snellere, lichtere Bf 109 werd tot winnaar uitgeroepen en werd geselecteerd als het belangrijkste eenmotorige jachtvliegtuig voor de Luftwaffe.

Hieronder:
De Focke-Wulf Fw 159 leek op een vergrote versie van de Fw 156 Stosser, het eerste jachtvliegtuig van de Luftwaffe, maar door de hoge vleugel bleek dit toestel veel minder wendbaar te zijn dan een dubbeldekker en veel trager als eendekkers als de Heinkel en de Messerschmitt waarbij de vleugels lager geplaatst waren.

Boven:
Om het gewicht te verminderen, ontwierp Arado de Ar 80 met een vast landingsgestel. Dit toestel was echter nog steeds te zwaar en niet wendbaar genoeg en was met dezelfde motor minstens 80 km per uur langzamer dan de Bf 109.

Hierboven:
Hoewel hij vanuit aërodynamisch oogpunt minder geavanceerd was, was de Heinkel He 112 op de grond beter te manoeuvreren dan de Bf 109. Hun prestaties waren in grote lijnen te vergelijken, hoewel de Heinkel iets langzamer was. De productie ervan was echter complexer en duurder.

210D-motor en had een topsnelheid van 470 km/uur op een hoogte van 4000 meter. Hij was uitgerust met drie 7,92 MG 17-machinegeweren. De ervaringen die in Spanje werden opgedaan leidden tot de verbeterde Bf 109D en Bf109E, die van zijn piloten de bijnaam 'Emil' kreeg. Dit toestel werd door de Luftwaffe aan het begin van W.O. II ingezet.

De 'Emil' was erg zwaar bewapend voor zijn tijd, met twee op de vleugels gemonteerde 20-mm MG FF-machinegeweren en een 20-mm MG FF/M in de propellernaaf. Twee 7,9-mm MG 17-machinegeweren vuurden door geschutsgoten in de bovenkap. De Bf 109E had een maximum snelheid van 483 km/uur op zeeniveau en 560km/uur op een hoogte van 4440 m. Met dit vliegtuig domineerde de Luftwaffe het luchtruim boven Polen, Nederland, België en Frankrijk. Tijdens de Slag om Engeland werd de Luftwaffe met de eerste serieuze tegenstand geconfronteerd en gingen er 610 Bf 109's tijdens gevechten verloren. Tropenversies van de Emil gingen met Rommels Afrikakorps mee naar Noord-Afrika. Dit model werd nog steeds gebruikt toen de oorlog tegen de Sovjet-Unie begon.

VLIEGDEKSCHEPEN

Een interessante variant was de Bf 109T-0, een aangepaste versie van de109E-3. De 'T' stond voor *Trager*. Dit vliegtuigwas gebouwd voor het vliegdekschip, de *Graf Zeppelin*. De Duitsers wilden eigenlijk vier vliegdekschepen bouwen, maar de *Graf Zeppelin*, die in december 1938 van de helling liep, was de enige die ver genoeg afgebouwd werd. De T-modellen werden omgebouwd door Fieseler-Werke. Ze hadden een groter vleugeloppervlak, spoilers bovenop de vleugels, handmatige besturingskleppen, katapultrollen en een katapulthaak. Door de vertragingen in de bouw van het vliegdekschip werd de order voor de Bf 109T-0's geannuleerd. Deze werden vervolgens tot E-3's omgebouwd. De Bf 109F werd soms 'Friedrich' genoemd. Hij werd in de lente van 1941 in gebruik genomen en bood een goed tegenwicht tegen de verbeterde Britse Supermarine Spitfire V. Met dit vliegtuig boekten de piloten van de Luftwaffe ook de meeste successen op de tragere vliegtuigen van de Rode Luchtmacht.

Boven:
In 1939 had de Luftwaffe de best getrainde piloten. Door de combinatie van een superieur vliegtuig en in de praktijk geteste tactieken was de Bf 109 heer en meester in het eerste oorlogsjaar.

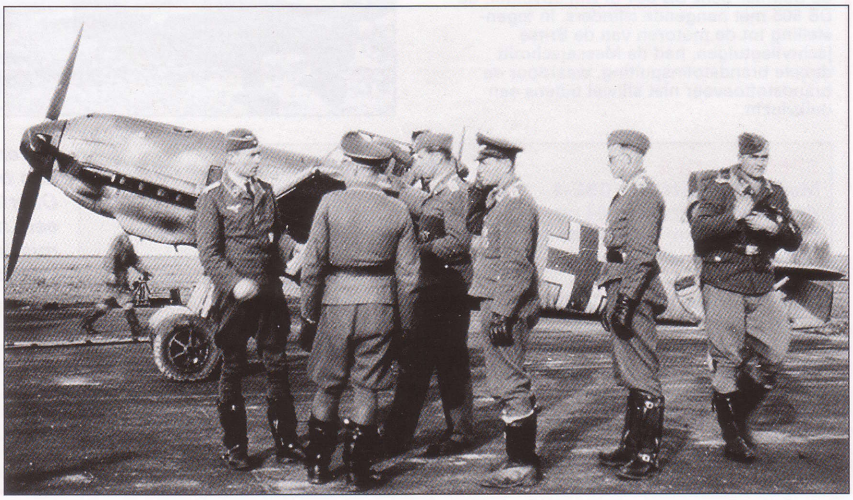

Messerschmitt Bf 109E-4

1: Vleugelgroeven: Deze waren in de buitenrand aangebrachten kwamen bij lage snelheden automatisch omhoog om de Bf 109 een betere stijgkracht en meer wendbaarheid te geven.

2: Vleugel: Door de dunne vleugel waren de prestaties van de Bf 109 bij hoge snelheden beter dan die van zijn Duitse rivalen. Deze vleugel bood echter weinig mogelijkheden voor zware wapens. Aan het eind van de oorlog werd dit een probleem.

3: Cockpit: Geallieerde piloten die met de Bf 109 vlogen, hadden problemen met het slechte zicht vanuit de krappe cockpit, maar Luftwaffe-piloten leken hier geen last van te hebben.

4: Romp: De elegante, metalen romp van de Bf 109 was het neusje van de zalm op het gebied van aërodynamica in de jaren 30 van de vorige eeuw. Het onderstel was rechtstreeks aan de romp bevestigd, waardoor men de vleugel zonder krik kon verwijderen.

5: Machinegeweren: De twee MG FF-machine-geweren in de vleugels van de BF 109 hadden een lage vuursnelheid, maar waren veel krachtiger dan de machinegeweren waarmee de jachtvliegtuigen van andere landen uitgerust waren. Kleine uitstulpingen aan de onderkant van de vleugels bedekten de grendels van de machinegeweren. Deze waren groter dan die van de machinegeweren die oorspronkelijk op de vleugels zaten.

6: Motor: De meeste Messerschmitt Bf 109's werden aangedreven door een variant van de Daimler Benz DB 601 of zijn opvolger, de DB 605 met hangende cilinders. In tegenstelling tot de motoren van de Britse jachtvliegtuigen, had de Messerschmitt directe brandstofinspuiting, waardoor de brandstoftoevoer niet stilviel tijdens een duikvlucht.

7: Merktekens: Vliegtuigen van JG 3 hadden een Tatzelwurm - een slang/draak - op de neus. Elk van de drie Gruppe in het Geschwader gebruikte zijn eigen kleur. Dit is het persoonlijke toestel van de Gruppenkommodore zoals te zien is aan de dubbele chevrons op de romp. Hans 'Vater' von Hahn was de groepscommandant in Frankrijk. Daarna haalde hij nog 34 vijanden neer in Frankrijk en Rusland. De haan(Hahn in het Duits) onder de cockpit is Von Hahns persoonlijke logo.

8: Camouflage: Hoewel de gevechtsvliegtuigen van de Luftwaffe vaak complexe camouflagepatronen hadden, dienden de schutkleuren er vooral voor om het toestel op de grond aan het zicht te onttrekken. In de lucht stonden de zaken er anders voor. Tijdens een luchtgevecht was het essentieel dat men de eigen toestellen onmiddellijk kon herkennen. Daarom werden de neus en de staart in deze periode fel geel geverfd.

9: Propeller: De propeller met drie schoepen en regelbare spoedop de BF 109's met een DB-601-motor was veel effectiever dan de tweeschoepige propellers op de eerste Spitfires en Hurricanes.

10: Bommen: De E-4 was de eerste Bf 109 die als jachtbommenwerper gebruikt werd. Hij kon één bom van 250 kg of van 500 kg meenemen op een geïmproviseerde stellage onder de romp.

11: Machinegeweren: Twee MG 17-machinegeweren die door de propellernaaf heen vuurden, waren boven de motor in de beplating van de cockpit gemonteerd. Ze waren via een onderbreker transmissie aan de propelleras gekoppeld, waardoor ze alleen maar vuurden als de schoepen niet geraakt konden worden.

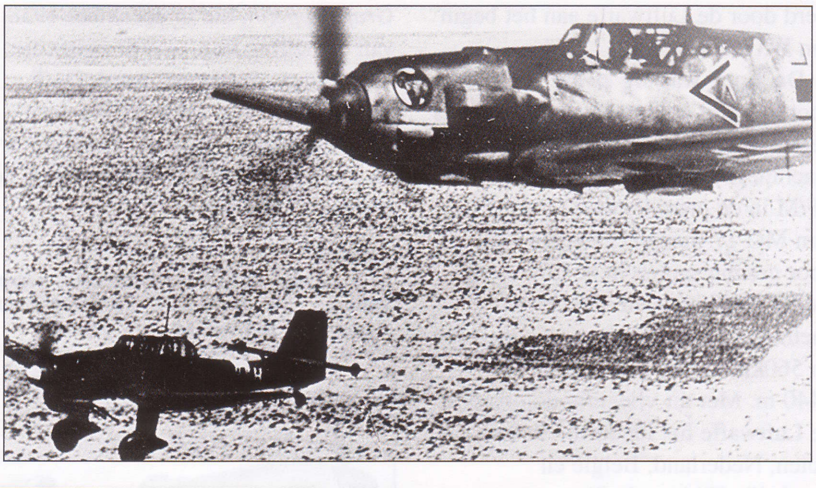

***Boven:* Een tropenversie van de Bf 109E-7 met Oberleutnant Ludwig Franzisket begeleidt een Ju 87 Stuka die terugkeert van een missie boven Libië in april 1941. Franzisket was de adjudant van I/JG 27.**

SPECIFICATIES
Messerschmitt Bf 109E-4
Afmetingen: lengte 8,64 m; hoogte 2,497 m; spanwijdte 9,87 m; vleugeloppervlak 16,4 m2

Gewicht: 1900 kg leeg; 2665 kg volledig belast.
Motorinstallatie: één Daimler-Benz DB 601Aa vloeistofgekoelde motor met hangende cilinders met een nom. vermogen van 1175 pk bij het opstijgen en 1020 pk op een hoogte van 4500 m.

Prestaties: maximum snelheid 471 km/u op zeeniveau en 560 km/u op een hoogte van 4400 m; bereik 660 km; aanloopklimsnelheid 1000 m/min; op 6000 m in 7,1 min; max. hoogte 10500 m.

Bewapening: twee 20-mm MG FF - machinegeweren met elk 60 patronen in de vleugels; twee 7,9-mm MG 17-machinegeweren bovenin de romp; sommige E-4's waren aangepast voor vier SC 50-kg bommen of één SC 250-kg bomonder de romp.

Boven:
De Bf 109 G kreeg een nieuwe motor. De DB 605 was ongeveer even groot als de DB 601, maar leverde meer vermogen en dus een hogere snelheid. Door het extra gewicht werd het toestel echter moeilijker te hanteren.

De prestaties van dit toestel waren indrukwekkend. Het kon in 5 minuten en 12 seconden tot een hoogte van 5000 m klimmen en had een maximum snelheid van 600 km/u op 6000 m. Een interessant feit is dat de 109F lichter bewapend was dan de Emil, met één 15-mm MG 151-machinegeweer in de propellernaaf en twee 7,9-mm MG 17-machinegeweren boven in de neus.

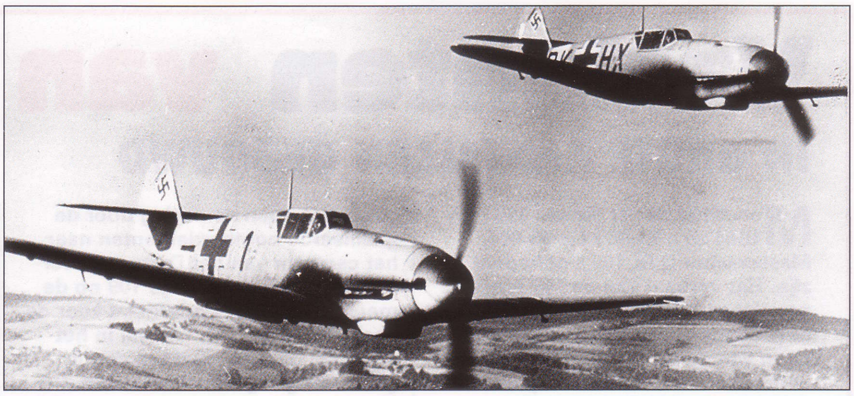

Hierboven:
De BF 109F werd in 1941 ingevoerd als reactie op de nieuwe Spitfires. Hij had een verbeterde motorinstallatie en was veel beter gestroomlijnd dan de Emil'.

DUBBELE ROMP

Een van de vreemdste varianten op de Bf l09F was de Bfl09Z, waarin twee 109-rompdelen aan elkaar gekoppeld waren door middel van een middendeel en een staartvlak. Deze machine moest eigenlijk dienen als prototype voor een zware jachtbommenwerper waarbij een soortgelijke samenstelling van Bf l09G-componenten gebruikt zou worden. Dit toestel was bewapend met vijf 30-mm MK 108-machinegeweren. Het prototype is wel gebouwd, maar nooit getest.

DE KOMST VAN 'GUSTAV'

De Bf 109G, algemeen bekend als de 'Gustav', maakte in mei 1942 zijn debuut bij *Jagdgeschwader* die aan het Kanaal gelegerd waren. Later werd hij intensief gebruikt boven Rusland, de Middellandse Zee, Frankrijk en voor de verdediging van Duitsland. Nieuwe en verbeterde modellen van geallieerde gevechtsvliegtuigen hadden de 109 overklast, en met de 'G'-serie offerde Messerschmitt wendbaarheid op voor puur vermogen. De Bf l09G-2, die werd aangedreven door een 1475 pk Daimler-Benz DB 605A, twaalfcilinder, vloeistofgekoelde motor met hangende cilinders,had een maximum snelheid van 510 km/u op zeeniveau en 653 km/u op 9000 m hoogte. Zijn maximum bereik was 850 km. Het vliegtuig had een spanwijdte van 9,92 m,een lengte van 8,85 m, een hoogte van 2,50 m en een vleugeloppervlak van 16,1 m2. Het leeggewicht was 2253 kg en het maximum gewicht 3200 kg. Evenals de 109F was de G-2 uitgerust met een 20-mm MG 151/20-machinegeweer dat door de propellernaaf heen vuurde en twee 7,9-mm MG 17-machinegeweren boven in de neus.

De G-5 had zwaardere MG 131's boven de motor die sneller konden vuren. Door de uitstulpingen die nodig waren vanwege de grotere grendels van deze wapens kregen de G-5 en latere varianten van de Gustav ook wel de bijnaam '*die Beule*' of 'de

Bf 109G-2's van JG 54 'Grunherz' in de noordelijke sector van het Oostfront. In de zomer van 1942 was de 109 nog altijd beter dan de meeste Russische gevechtsvliegtuigen, maar de verbeterde versies van de Lavoshkin en de Yak zouden voor geduchte tegenstand zorgen.

Varianten van de 109

IN GROTE AANTALLEN GEBOUWD

Men schat dat er tussen 1937 en 1944 zo'n 31.000 tot 33.000 Messerschmitt Bf 109's gebouwd zijn. Het verhaal van de 109 loopt parallel aan dat van de Luftwaffe: na ongekende successen in de beginjaren van de oorlog, werden de eerste zwaktes zichtbaar tijdens de ongelijke strijd boven Engeland in 1940.

De latere triomfen tegen de zwakke en onvoorbereide vijand in de USSR in 1941verhulden het feit dat het basisontwerp geëvenaard en voorbij gestreefd werd door de jachtvliegtuigen die in Groot-Brittannië, de USSR en de VS ontworpen werden. Desalniettemin werd hij in steeds grotere aantallen gebouwd, toen de oorlog door de geallieerde bombardementen naar het centrum van het Duitse rijk verplaatst werd. Hoewel de 109 op de meeste terreinen onderdeed voor de Focke-Wulf Fw 190, was hij in het voordeel bij de gevechten die op grote hoogte gevoerd moesten worden met de bommenwerpers van de USAAF.

Tijdens de oorlog namen de prestaties van de Bf 109 toe van een maximum snelheid van 550 km/u in de Bf 109E-1 van 1939 tot meer dan 724 km/u in de Bf 109K-4 van 1945. De klimsnelheid en maximale hoogte werden ook aanzienlijk verbeterd.

Maar het einde van de oorlog betekende niet het einde van de carrière van de 109. In Tsjecho-Slowakije stonden enkele fabrieken waar de 109 gebouwd werd en na de oorlogbleef de firma Letov dit type bouwen. Zij gebruikten Jumo-motoren. De bijnaam die de piloten aan deze toestellen gaven zegt voldoende over hoe gemakkelijk ze te manoeuvreren waren: Mezak, of 'muilezel'.

De laatste operationele 109's vlogen in Spanje. Dit was ook het land waar dit type het eerst was ingezet in 1938. De laatste versies met Merlin-motoren, gebouwd door Hispano, werden pas afgeschreven door de Spaanse luchtmacht in het midden van de jaren 60.

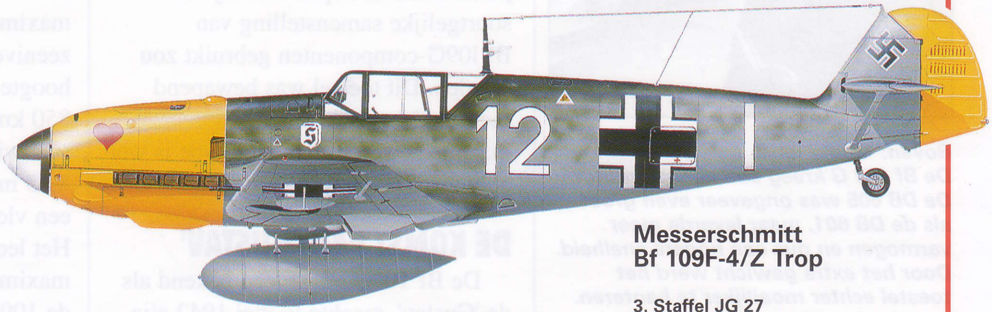

Messerschmitt Bf 109E-7

7. Staffel JG 27
Sicilië, februari 1941

De eerste jachtvliegtuigen die Rommels Afrikakorps ondersteunden, waren Bf 109E's.Het E-7-model had ruimte voor één bom van 250 kg of een afwerptank van 300 liter waarmee men voor een groter bereik kon zorgen. Dit exemplaar werd gevlogen doorJoachim Möncheberg, een van de succesvolste piloten boven de Middellandse Zee, die in de totale oorlog 135 vijandelijke toestellen neerhaalde.

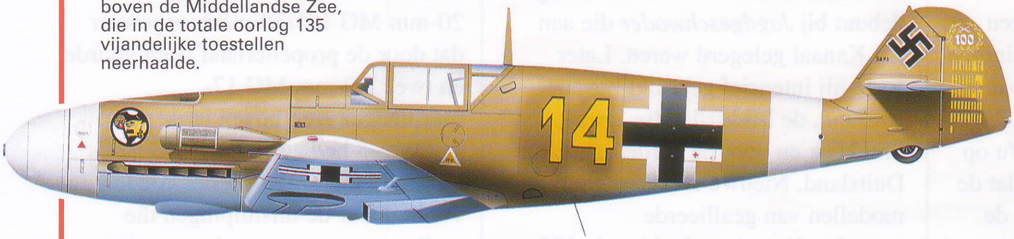

Messerschmitt Bf 109F-4/Z Trop

3. Staffel JG 27
Noord-Afrika, 1942

Veel piloten dachten dat het 'F'-model een mindere versie was van de 'Emil',omdat hij maar één machinegeweer had die door de propellernaaf vuurde. In de handen van een ervaren piloot was dit toestel door het verbeterde vermogen echter een dodelijk wapen. Dit exemplaar werd gevlogen door Hans Joachim Marseille. Hij haalde in het westen maar liefst 158 vijandelijke toestellen neer, voornamelijk van de RAF.

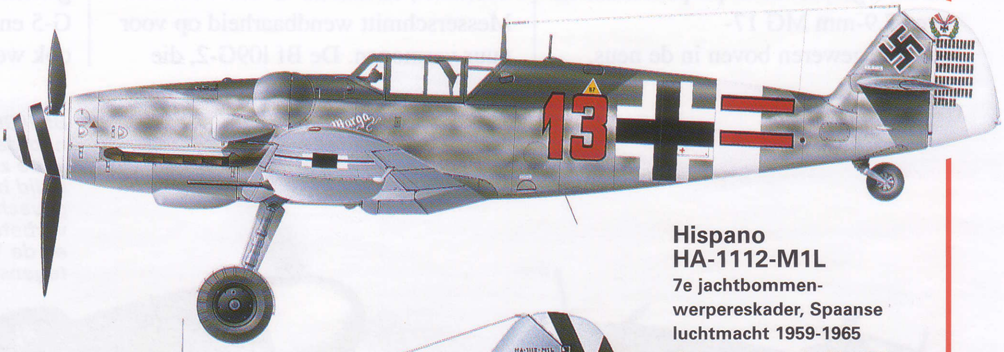

Messerschmitt Bf 109G-6/R6

11. Staffel JG 26 Griekenland, september 1943

Er werden meer dan 12.000 exemplaren van de Bf 109 G-6 gebouwd. Dit zijn er meer dan er van enig ander model gemaakt werden. Hij was zo ontworpen dat er allerlei ombouwsets op pasten zodat hij kon worden uitgerust voor verschillende missies. Dit exemplaar is uitgerust met twee MG 151-machinegeweren onder de vleugels. De piloot was Oberfeldwebel Heinrich Bartels, die in december 1944 dodelijk werd getroffen nadat hij 99 luchtgevechten had gewonnen.

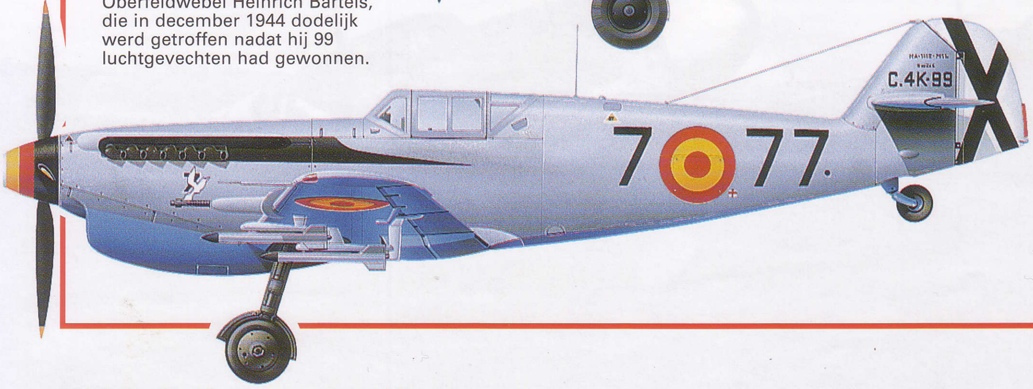

Hispano HA-1112-M1L

7e jachtbommenwerpereskader, Spaanse luchtmacht 1959-1965

Gebaseerd op de Bf 109G, maar dan met een Rolls-Royce Merlin-motor. Bekend als 'Buchón' (duif) vanwege de uitstulping onder de neus. De HA-1112-M1L werd gebruikt voor aanvallen op gronddoelen en was bewapend met twee Hispano 20-mm-machinegeweren met een lange loop en gronddoelraketten onder de vleugels.

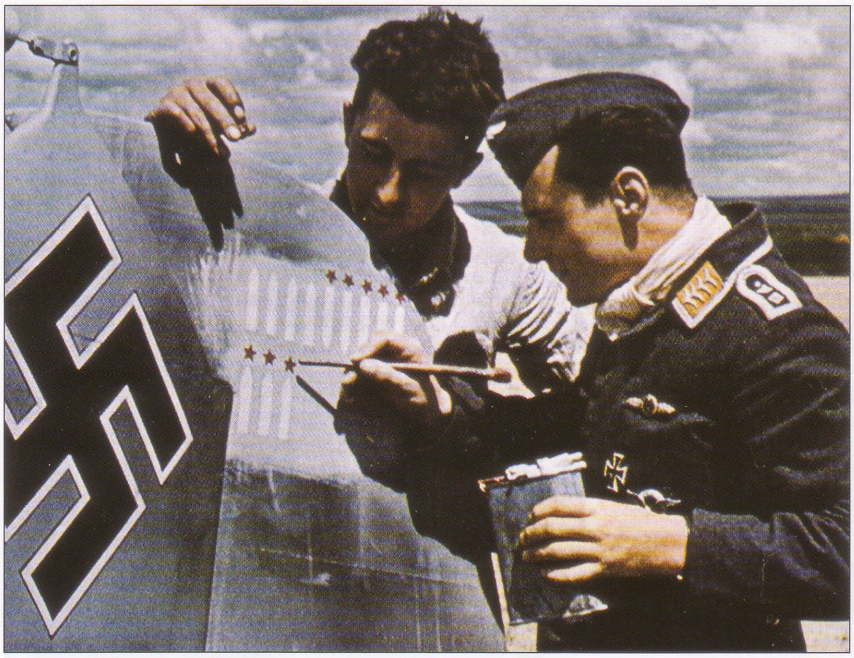

Links:
Een Luftwaffe Experte schrijft weer een slachtoffer bij op de staart van zijn Bf 109. De term Experte werd gebruikt voor een piloot die meer dan 10 vijanden had neergehaald.

Boven:
Een laat model Bf 109G taxiet weg voor een missie in het najaar van 1944. Hij is voorzien van een 'Galland-kap', om de piloot beter zicht te geven.

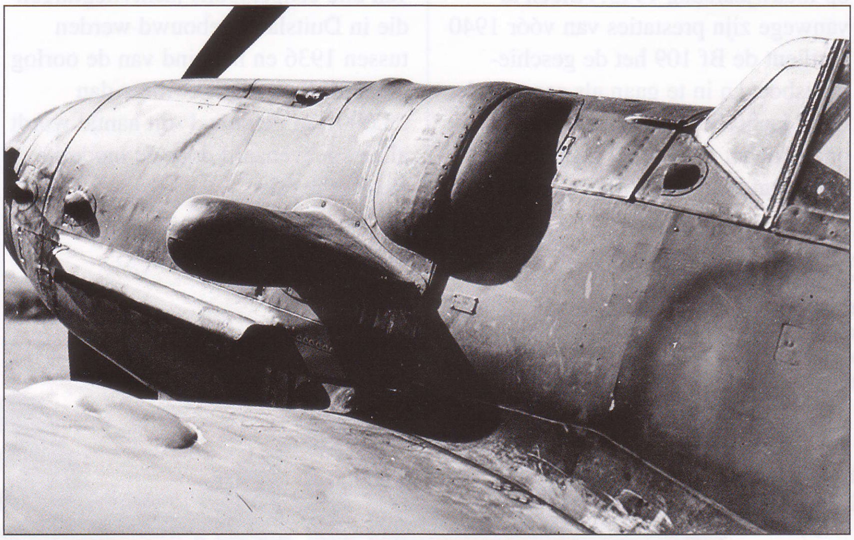

Boven:
Vanaf het G-6-model kregen de Bf 109's uitstulpingen op de romp en de vleugels. Deze bedekten de grendels van grotere en zwaardere machinegeweren.

buil'. De G-6 werd het 'standaard' model van de Gustav, hoewel je amper van een standaard kon spreken gezien het aantal vliegtuigen dat omgebouwd werd met *Rustsatze* - ombouwsets voor extra of andere bewapening onder de vleugels of opslagruimte in de buik. De G-6 had een 20-mm MG151/20-machinegeweer dat 150 schoten kon afvuren door de propellernaaf en twee 7,9-mm MG 17-machinegeweren boven in de neus met 300 patronen per machinegeweer, plus twee 20-mm MG 151's onder de vleugels met elk 120 patronen.

LANGEAFSTANDSWAPENS

Toen de defensieve vuurkracht van de bommenwerpers van de USAAF toenam, zocht de Luftwaffe naar manieren om het effectieve bereik van hun eigen wapens te verhogen. Daarom werd de Bf 109G-6/R2 uitgerust met twee Army-*raketten* in de 21-cm *Nebelwerfer* 42, een raketwerper met vijf lanceerbuizen. De piloten van de 109's benaderden de formaties van USAAF-bommenwerpers van achteren en vielen van een afstand van 850 meter aan. De raketten waren geladen met meer dan 10 kg TNT, waardoor er niet veel meer overbleef van het doelwit.Het nadeel was dat de lanceerbuizen onder de vleugels, door de piloten de *Ofenrohr* of 'ovenbuizen' genoemd, het toestel erg vertraagden waardoor het een makkelijk doelwit werd voor de begeleidende Thunderbolts en Mustangs. Toen het Duitse leger in de verdediging werd gedwongen, moesten de jachtvliegers steeds vaker aanvallen op doelen op de grond uitvoeren. De 109 was al eerder gebruikt als jachtbommen-werper tijdens de Slag om Engeland - de Bf 109E-1/Bwas uitgerust met een Revi-vizier om de bommen op de juiste positie af te werpen en droeg vier bommen van 55 kg of één bom van 250 kg bij zich. De Bf 109G-14 was echter optimaal afgestemd op deze rol. Hij had een 20-mm MG 151 en twee 13-mm MG 131's. Er konden nog twee MG 151's onder de vleugels gemonteerd worden en in de romp kon een bom van 250 kg meegenomen worden. Op sommige

Verbeterde Messerschmitts
Experimentele 109's

De Luftwaffe was altijd op zoek naar eventuele vervangers voor de 109. Messerschmitt ondernam drie serieuze pogingen om nieuwe ontwerpen te produceren, maar ging tegelijkertijd ook gewoon door met de ontwikkeling en evolutie van het basismodel, de 109. In 1937 ontwierp het bedrijf een speciaal vliegtuig waarmee men het snelheidsrecord in de lucht wilde breken. Dit ontwerp heette de Me 209, maar werd door de Duitse propaganda aangekondigd als de Me 109R, hoewel het niets van doen had met het originele jachtvliegtuig. Het ontwerp werd voor militaire doeleinden aangepast in 1939 en 1940 en werd toen weer hernoemd tot 209. Hij bleek echter langzamer te zijn dan de Bf 109F die ook bijna in gebruik genomen kon worden! De ME 309, die in 1942 voor het eerst in de lucht was, werd als de natuurlijke opvolger van de 109 beschouwd. Hoewel hij sneller was dan het oudere toestel, was hij minder wendbaar en vond men hem te moeilijk om mee te vliegen. De Me 209 II was wellicht praktischer geweest, maar tegen de tijd dat het prototype in 1944 klaar was, moest men met man en macht werken om aan de vraag naar de Bf 109G te voldoen, waardoor de ME 209 II nooit in productie werd genomen.

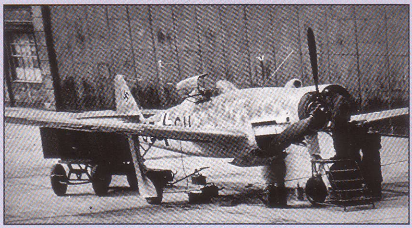

Boven:
Technici van Messerschmitt werken aan het prototype van de Me 309. Door het driewielige onderstel met brede banden was dit toestel op de grond lastig te manoeuvreren en kon het op de landingsbaan onverwacht uitzwenken.

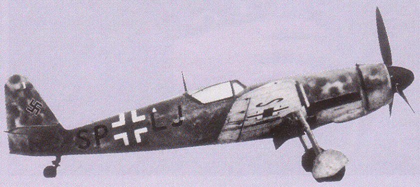

Boven:
De ME 209H had een DB 627-motor van 2000 pk en verlengde vleugels voor gebruik op grote hoogte. Men zei dat dit toestel een snelheid van 740 km/u zou moeten kunnen halen.

Boven:
Na de introductie van de Bf 109G werden de overgebleven Bf 109F's gebruikt om nieuwe ontwikkelingen uit te proberen. Deze zwaar geretoucheerde foto toont het 23e prototype na installatie van een Me 309-achtig onderstel.

toestellen werd de 'Galland-kap' aangebracht. Dit was een cockpitkap waardoor de piloot links, rechts en achter beter zicht had. Een versie die nog in ontwikkeling was, de G-16, was zwaar bepantserd, maar deze kwam nooit in actie. De Bf 109K was het uiteindelijke productiemodel. Hij was vrijwel identiek aan de latere Gustavs, maar had een zwaardere motor en kleine constructiewijzigingen waardoor hij zuiniger werd. Hij was bewapend met een 30-mm machinegeweer dat door de propellernaaf heen vuurde en twee 15-mm MG 151's bovenin de neus. Hij werd aangedreven door een Daimler-Benz DB 605 ASCM/DCM, twaalfcilinder, vloeistofgekoelde motor met hangende cilinders, en had een maximum snelheid van 608 km/u op zeeniveau. Door het methanol-/watermengsel kon dit op een hoogte van 6000 m verhoogd worden tot 727 km/u. Hij kon binnen 6 minuten en 42 seconden een hoogte bereiken van 10.000 meter. De BF 109K kwam voor het eerst in actie tijdens Operatie *Bodenplatte*, de serie aanvallen die de Luftwaffe uitvoerde op RAF- en USAAF-bases in België en Nederland op nieuwjaarsdag 1945. Alleen al vanwege zijn prestaties van vóór 1940 verdient de Bf 109 het de geschiedenisboeken in te gaan als een van de beste jachtvliegtuigen ter wereld, ondanks het feit dat hij geduchte tegenstanders kreeg tijdens de Slag om Engeland. Omdat de Bf 109 zo gemakkelijk aan te passen was aan nieuwe motorinstallaties en wapens, groeide het aantal varianten en subvarianten snel, zonder dat de productie ooit echt stil viel. Deze veelzijdigheid, die het gevolg was van het praktische en verstandige ontwerp, was de reden voor het enorme succes van dit vliegtuig. De varianten van deze klassieke oorlogsmachine waren goed voor meer dan 60 procent van alle eenpersoons jachtvliegtuigen die in Duitsland gebouwd werden tussen 1936 en het eind van de oorlog in 1945. Er werden er meer dan 33.000 van gebouwd -dit aantal wordt alleen geëvenaard door de moderne RussischeYaks.

De laatste toestellen die van de 109 waren afgeleid en die in een oorlog werden ingezet, waren de in Tsjechië gebouwde Avia S199's die door het 101 Squadron van de Israëlische Chel Ha'vir gebruikt werden. De Israëlische piloten hadden een even grote hekel aan dit toestel als de Tsjechen. Het aantal ongelukken met de S 199 was alarmerend hoog.

MEDAILLES
EN ONDERSCHEIDINGEN

Aan ordes, medailles en onderscheidingen werd veel belang gehecht in het Derde Rijk. De onderscheidingstekens op het uniform zeiden namelijk alles over de geschiedenis van de drager.

Links:
Generaal Fritz Bayerlein als Oberstleutnant bij het Afrikakorps. Hij draagt een Ridderkruis, een IJzeren Kruis Eerste Klasse, een onderscheiding voor gewonden en een voor een tankaanval.

Onder:
Stuka-piloot Hans Ulrich Rudel ontving de hoogste onderscheiding tijdens de oorlog. Tijdens 2530 missies vernietigde hij meer dan 500 Russische tanks. Hij kreeg daarvoor (als enige) het Ridderkruis met gouden eikenbladeren, zwaarden en diamanten. Zijn boord-schutter draagt het Duitse Kruis in goud.

MEDAILLES en onderscheidingen hebben altijd een belangrijke rol gespeeld in de militaire historie. Er worden speciale onderscheidingen uitgereikt voor moed, technische vaardigheden, een bepaald aantal dienstjaren, voor specifieke campagnes of om een regiment aan te duiden. Maar in Hitler-Duitsland werd dit wel heel erg overdreven. In het Derde Rijk waren medailles en onderscheidingen niet alleen aan militairen voorbehouden. De nazi-partij had zijn tentakels in alle geledingen van de Duitse maatschappij en hoewel de Duitse uniformen niet zo protserig waren als hun Italiaanse tegenhangers, was het assortiment aan onderscheidingen dat door de partij verstrekt werd bijna onbeperkt. Naast de militaire onderscheidingen uit de Eerste Wereldoorlog waren er medailles, ordes, medaillons etc. waarmee men speciale gelegenheden herdacht, zoals de partijdagen in Neurenberg of de Olympische Spelen van 1936.

Iedere officiële instantie had een eigen uniform: van de strijdkrachten en de SS tot de partij, de Hitlerjugend, de SA, de postbestellers, de brandweer, de spoorwegpolitie en het Duitse Rode Kruis.

Op die uniformen droeg men weer verschillende emblemen om de rang en eenheid aan te duiden. Hiermee was meteen duidelijk welke positie men innam binnen de maatschappij en in de eigen organisatie. De

partijsymbolen waren zeer belangrijk, vooral die van de *Alte Kameraden* die vanaf het allereerste moment aan Hitlers zijde gestreden hadden.

MILITAIRE MEDAILLES

Evenals bij andere strijdkrachten werden er onderscheidingen uitgereikt voor moed in het aangezicht van de vijand. De belangrijkste daarvan was het *Eisernes Kreuz* oftewel IJzeren Kruis, dat in twee klassen bestond. Men schat dat er tijdens de Tweede Wereldoorlog zo'n vijf miljoen IJzeren Kruisen Tweede Klasse en zo'n half miljoen van de Eerste Klasse zijn uitgereikt

Voor extreme moed of opvallend leiderschap tijdens het gevecht stelde de Führer een nieuwe variant van het IJzeren Kruis in. Er werden slechts 7300 exemplaren van dit *Ritterkreuz* uitgereikt en de gelukkige ontvangers werden als helden vereerd. Aan dit Ridderkruis konden later nog graden worden toegevoegd, te weten eikenbladeren; eikenbladeren met zwaarden; eikenbladeren, zwaarden en diamanten; en (alleen uitgereikt aan Hans Ulrich Rudel) gouden eikenbladeren, zwaarden en diamanten. De andere militaire onderscheidingen die men vaak zag, waren de onderscheidingen die werden uitgereikt aan soldaten die een bepaald aantal acties hadden volbracht of die gedurende een bepaalde periode in actieve dienst waren geweest.

Hierboven:
Het Duitse Kruis werd op 28 september 1941 ingesteld. Het was een onderscheiding voor militair leiderschap, maar dan niet in het aangezicht van de vijand. Het zat qua waardering tussen het IJzeren Kruis en het Ridderkruis in en werd in twee klassen verstrekt: het Duitse Kruis in goud (zoals hier te zien, waarbij 'goud' verwijst naar de kleur van de krans) voor degenen die al een IJzeren Kruis hadden en het Duitse Kruis in zilver voor dragers van het Kruis voor Oorlogsverdienste Eerste Klasse.

Links:
Het IJzeren Kruis werd in 1813 in Pruisen ingesteld. Het was een onderscheiding voor moed in het aangezicht van de vijand en werd tijdens alle oorlogen die Pruisen en Duitsland na dat jaar voerden steeds weer uitgereikt. Adolf Hitler, die in de Eerste Wereldoorlog onderscheiden was met een IJzeren Kruis Eerste Klasse, voerde deze onderscheiding op 1 september 1939 opnieuw in. Dit is een IJzeren Kruis Eerste Klasse, compleet met het doosje en de verpakking.

ERETEKENS

Links:
Onderscheiding voor Luftwaffe Fallschirmjäger uitgereikt aan bevoegde parachutisten.

Hieronder:
Onderscheiding voor Luftwaffe-piloten, voor het eerst uitgereikt op 26 maart 1936. Uitgereikt aan degenen die met succes een opleiding tot gevechtspiloot afgerond hadden.

A: bijschrift zie pagina 30

B: bijschrift zie pagina 30

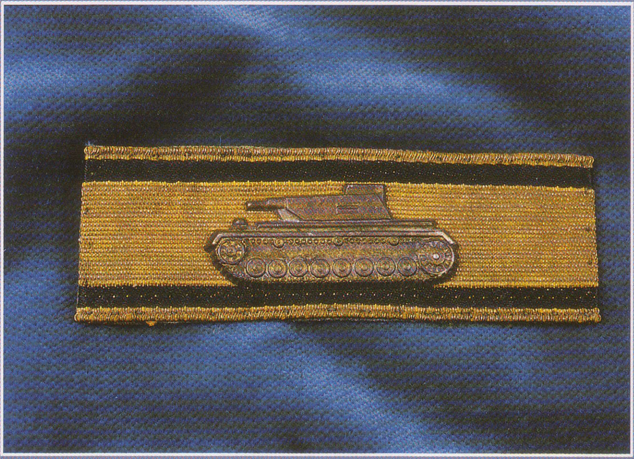

BEWEZEN MOED

Gevechtsonderscheidingen waren een belangrijke aanduiding van de kwaliteiten van een strijder en gaven een volledig beeld van de oorlogservaring van de drager.

De meeste van deze onderscheidingen waren vergelijkbaar van vorm: een krans van eikenbladeren met daarboven een adelaar met een swastika in zijn klauwen, plus een specifiek symbool in de krans. De vorm van de adelaar was afhankelijk van het onderdeel: de Wehrmacht, de Kriegsmarine en de Luftwaffe hadden elk hun eigen versie daarvan. Meestal kregen de leden van de Waffen-SS legeronderscheidingen. In principe vielen ze immers onder de strijdkrachten. De enige uitzondering was de onderscheiding die Himmler had ontworpen voor acties tegen partizanen en die in januari 1944 voor het eerst uitgereikt werd.Deze had geen adelaar, maar een rond hakenkruis, een dolk en een doodskop.

In het algemeen waren de eretekens van hoogwaardig materiaal gemaakt, hoewel hier aan het eind van de oorlog wel eens concessies aan gedaan werden.

Linksboven:
Zilveren onderscheiding uitgereikt voor het eigenhandig uitschakelen van een vijandelijke tank. Deze onderscheiding bestond ook in goud: voor het eigenhandig uitschakelen van vijf of meer tanks.

Hierboven:
Zilveren speld die werd uitgereikt aan soldaten die 30 dagen lang in man-tegen-man-gevechten verwikkeld waren zonder steun van een pantsereenheid. 50 dagen werden beloond met een gouden speld en een bronzen onderscheiding stond voor 15 dagen infanterie-acties.

Hieronder:
Deze onderscheiding werd door de Kriegsmarine op 30 april 1941 ingesteld. Hij werd uitgereikt aan de bemanningen van slagschepen en kruisers die 12 weken lang in actieve dienst op zee geweest waren.

Pagina 29 linksonder (A):
Onderscheiding van de Luftwaffe die werd uitgereikt aan de bemanningen van luchtafweergeschut die 16 punten gescoord hadden. Men kreeg vier punten voor elk vijandelijk vliegtuig dat door één enkele batterij werd neergehaald en twee voor vliegtuigen die door samenwerkende batterijen werden neergeschoten.

Pagina 29 rechtsonder (B):
Deze onderscheiding werd uitgereikt aan soldaten die op drie losse dagen aan tenminste drie infanterie-acties hadden deelgenomen.

Hieronder:
De onderscheiding voor gewonden dateerde oorspronkelijk van 1918, maar werd in mei 1939 opnieuw ingesteld. Er was een gouden versie voor vijf of meer verwondingen die tijdens de strijd waren opgelopen, een zilveren (zoals hier getoond) voor drie of vier en een zwarte voor een of twee verwondingen.

Dachau

In 1933 door de SS opgezet. Samen met Buchenwald en Sachsenhausen zou dit kamp tijdens de oorlog de kern vormen van het concentratiekampsysteem. Het werd beschreven als een 'school voor goed burgerschap'. Het positieve effect bleek volgens de nazi's uit het feit dat 2154 van de 2242 gevangen tijdens de verkiezingen van 1933 voor de nazi-regering stemden. Dachau werd berucht vanwege de medische experimenten. In 1941 en 1942 werden er meer dan 500 operaties uitgevoerd op gezonde gevangenen, waaronder krijgsgevangen leden van het US Army Air Corps. De experimenten liepen uiteen van besmetting met malaria tot onderdompeling in koud water en de compressietesten. In 1942 werden er galgen opgericht en ovens gebouwd om de lijken te verbranden. Onder de gevangenen van Dachau bevonden zich ook prominente figuren zoals de Oostenrijkse kanselier Schuschnigg, de predikant Martin Niemöller, de voormalige Franse premier Léon Blum, generaal Halder en Hjalmar Schacht. Het kamp werd in 1945 door de Amerikanen ontzet. Emotioneel aangedaan door het aanzien van de duizenden lijken en de mensonterende omstandigheden waaronder de gevangen leefden, executeerden de bevrijders diverse SS-bewakers ter plekke.

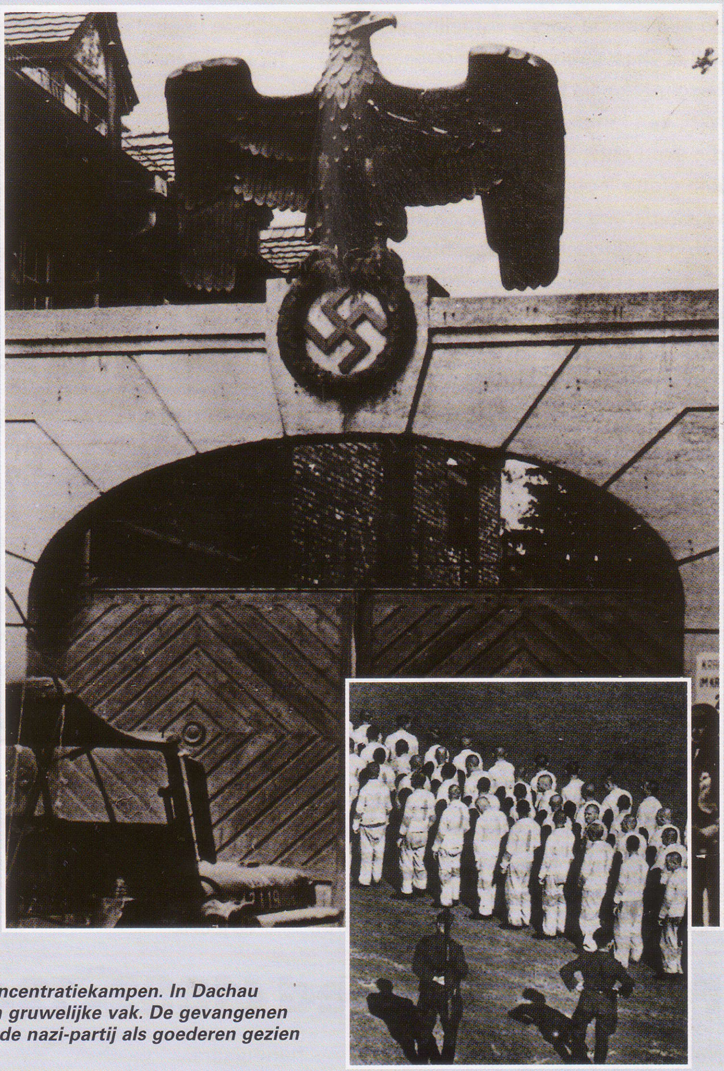

Rechts en rechtsboven:
De hoofdingang van Dachau voerde naar een van de eerste concentratiekampen. In Dachau leerden de meeste Totenkopfverbände (de kampwachters) hun gruwelijke vak. De gevangenen verloren in dergelijke kampen al hun rechten: ze werden door de nazi-partij als goederen gezien waarmee ze konden doen wat ze maar wilden.

Erbhofgesetz

Volgens de nazi's vormden de kleine boeren de basis van het Duitse volk. Om de sterke steun voor het nationaal-socialisme onder de wat achtergebleven agrarische gemeenschap in Duitsland nog te verhogen, kondigden de nazi's op 29 september 1933 de Erbhofgesetz af. Zo'n 600.000 middelgrote boerderijen werden bestempeld als Erbhöfe: landerijen waar erfrecht op rustte. Deze konden niet verkocht of verdeeld worden, maar gingen bij vererving over op de oudste zoon van het gezin. Het idee was een "nieuwe adel van bloed en bodem" te ontwikkelen, die in de plaats kwam van de groot grondbezitters en de keuterboertjes van vroeger.

Rechts:
De boeren die onder de Erbhofgesetz vielen, profiteerden van de belangen van de nazi's. In 1933 was het gemiddelde formaat van dergelijke boerderijen zo'n 10 hectare; tegen 1939 was dit bijna verdubbeld.

Esser, Hermann (1900 - 1981)

Een van de oprichters van de Deutsche Arbeiterpartei - hij was lid nummer 2 en een van de eerste volgelingen van Hitler. Deze geboren oproerkraaier werd beschreven als het prototype van een nazi: een lompe, gewelddadige schurk, die even anti-joods was als Streicher. Zijn vlotte, populaire stijl van schrijven was typerend voor de eerste nummers van de "Völkischer Beobachter". Hij was een egoïstische opportunist zonder ideologische overtuigingen. Zijn reputatie daalde toen hij 'zich ziek meldde' op de ochtend van de putsch in München. Toen hij daarna naar Oostenrijk vluchtte, had hij helemaal afgedaan.

In de begindagen van de partij was hij twee keer bijna naar de communisten overgestapt, omdat hij zich niet gewaardeerd voelde. In 1933 werd hij in de Reichstag gekozen en fungeerde hij kortstondig als de Beierse minister voor economie. Esser was de eerste persoon die Adolf Hitler in het openbaar der Führer noemde.

Rechts:
Hermann Esser (met snor) overlegt met Wilhelm Frick, nazi en minister van binnenlandse zaken. Essers politieke carrière duurde maar kort: door zijn hoge eigendunk en zijn opvliegende karakter had hij te vaak ruzie met hogere nazi's om het echt ver te schoppen.

Faulhaber, Kardinaal Michael von (1869-1952)

Aartsbisschop van München en kardinaal van de r.k. kerk in Duitsland tijdens het Derde Rijk. Faulhaber was een rechtse theoloog die aan het begin van de eeuw aan de universiteit van Straatsburg gedoceerd had. Deze anti-republikein rechtvaardigde de Eerste Wereldoorlog. In de begindagen van het nationaal-socialisme steunde hij de nazi's omdat zij tegen de communisten waren. Hij liet zijn gelovigen zelfs voor het leven van de Führer bidden. Toen hij de ware aard van het Derde Rijk leerde kennen veranderde zijn houding. Zo wist hij op voorhand al van het complot tegen Hitler uit juli 1944. Nadat hij ondervraagd was door de Gestapo, nam hij volledig afstand van de moordaanslagen en bevestigde hij zijn trouw aan Hitler.

Zie ook A-Z van het Derde Rijk
Nummer 4: Concordat

Rechts:
De katholieke kerk in Duitsland reageerde tweeslachtig op de nazi's. Er was echter niets tweeslachtigs aan de plannen van de nazi's zelf. Hitler en Heydrich waren van plan 'de zwarte kraaien' uit te roeien, nadat ze klaar waren met de joden.

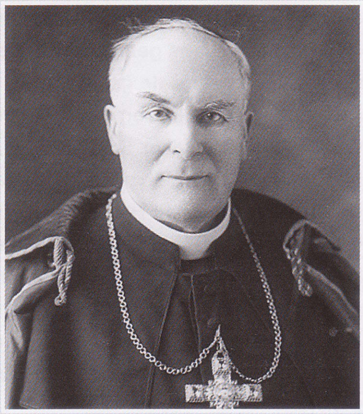

Feder, Gottfried (1883-1941)

Nationaal-socialistische partij-ideoloog en economisch adviseur van Hitler. Hij droomde van een volkse, landelijke, raszuivere partij. Hij had geen problemen met het kapitalisme, maar hij had wel een hekel aan 'renteslavernij', iets wat hij de joden verweet. Op 14 oktober 1930 legde hij de Reichstag een wetsvoorstel voor betreffende bevriezing van het rente percentage op 4 procent en confiscatie van de eigendommen van joodse bankiersen aandelen handelaars.

Toen Hitler aan de macht kwam, zette hij Feder op een zijspoor in een lagere functie in het ministerie van economie. Doordat hij op slechte voet stond met het hoofd van de Reichsbank, Hjalmar Schacht, werd hij in 1934 weer ontslagen.

Rechts:
Gottfried Feder spreekt een partijbijeenkomst toe in Braunschweig in 1933. Door zijn aanvallen op grote bedrijven en groot grondbezitters liepen de nazi's het risico een belangrijke bron van financiële steun te verliezen.

Feindhörer

Letterlijk 'zij die naar de vijand luisteren'. Wie naar de uitzendingen van de BBC luisterde, werd beschouwd als Volksschadling, of staatsvijand. Naarmate het nieuws halverwege de oorlog verslechterde, werden de Duitse radio-uitzendingen steeds propagandistischer. De Duitse service van de BBC werd daarom als de enige betrouwbare nieuwsbron beschouwd. Omte voorkomen dat men gehoord werd, draaiden de luisteraars het volume tot een gefluister en luisterden ze met hun oren tegen de radio aan.

Fegelein, Hermann (1906-1945)

Hermann Fegelein begon zijn carrière als stalknecht en werd later jockey. Door een toevallig contact met een nazi die gek was op paarden kwam hij bij de partij terecht. Door Fegeleins kennis van paarden werd hij door de Waffen SS geselecteerd als bevelvoerend officier van de SS-Kavallerie Division 'Florian Geyer'. Hij bekleedde deze functie van mei 1940 tot mei 1942. Hij raakte in september 1943 ten zuiden van Kharkow gewond en werd op het hoofdkwartier van de Führer geplaatst als Himmlers officiële SS-verbindingsofficier.

Op 3 juni 1944 trouwde hij met Margarete Braun, de zus van Eva. Fegelein was in de Führerbunker in Berlijn tijdens de laatste dagen van de oorlog. Toen Berlijn in de handen van de Russen viel, probeerde hij te vluchten met een maîtresse die waarschijnlijk een geallieerde spionne was. Hij werd door de Gestapo gevangen, waarna Hitler hem op 29 april 1945 op beschuldiging van desertie liet executeren.

Zie ook Hitlersoorlogsapparaat
Nummer 11: Waffen SS
Zie ook Nazi-symbolen
Nummer 6: De lijfwacht van de Führer

Rechts:
Hoewel Fegelein een dapper soldaat bleek te zijn, was hij van nature een gokker met een goed gevoel voor het juiste moment. Hij nam echter één risico te veel toen hij zijn Führer in de steek wilde laten.

Felix, Operatie

De codenaam voor de geplande Duitse operatie om de belangrijke Britse marinebasis op Gibraltar in te nemen. Daarvoor was de hulp nodig van Franco, maar de eigenzinnige Spaanse generaal wist de druk van Hitler te weerstaanen buiten de oorlog te blijven, hoewel er Spaanse vrijwilligers met de Duitsers meevochten aan het Oostfront.

Flick, Friedrich (1883 - 1972)

Een onmetelijk rijke industrieel en een vroege aanhanger van de nazi's. Flick was eigenaar van diverse bedrijven, waaronder Daimler-Benz en Dynamit Nobel. In 1932 gaf hij 50.000 Reichsmark aan de politieke organisatie van de nazi's. Een jaar later gaf hij 120.000 Reichsmark. In 1937 werd hij lid van de NSDAP. Hij kreeg stamboeknummer 5.918.393. Flick schonk 100.000 Reichsmark aan de SS via de Freundeskreis Heinrich Himmler . Tijdens de oorlog werden er in zijn bedrijven 48.000 slavenarbeiders ingezet. 80 procent daarvan overleefde het niet. Van de celstraf van zeven jaar die hem in Neurenberg werd opgelegd, zat hij er maar drie uit. Na de oorlog werd de Flickgruppe door de geallieerden ontbonden, maar na verloopvan tijd kreeg Flick weer toestemming voor een nieuwe start. Flick stierf als multimiljonair.

Zie ook In het Derde Rijk
Nummer 12: Hitlers Bankiers

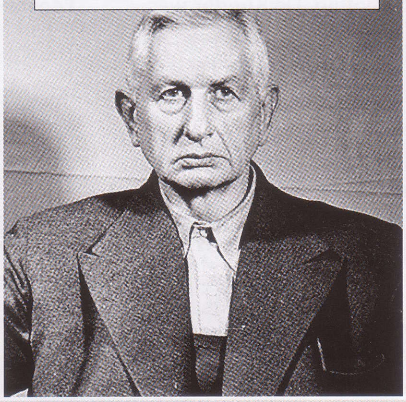

Rechts:
Friedrich Flick, hier gefotografeerd in Neurenberg, ontkende verantwoordelijk te zijn voor de dood van slaven in zijn fabrieken. Hij verzette zich tegen de pogingen van overlevenden om genoegdoening te krijgen, ondanks het feit dat het sterfte cijfer in zijn fabrieken hoger was dan in de meeste concentratiekampen.

Flossenburg

Flossenburg werd in 1938 in Beieren geopend als strafgevangenis, maar kreeg in 1939 al 1000 politieke gevangenen van Dachau. Tijdens de oorlog werden er zo'n 15000, voornamelijk buitenlandse gedetineerden vastgehouden. Uit hun midden werden in de herfst van 1940 de eerste slachtoffers voor medische experimenten geselecteerd. Aan het eind van de oorlog ressorteerden er onder dit kamp zo'n 100 subkampjes in fabrieken in de regio.

Frauenschaften

Ondanks het feit dat de werkende bevolking in Duitsland in 1933 voor bijna 40 procentuit vrouwen bestond, hielden de nazi's vast aan de 'drie K's' - Kinder, Kirche, Küche, oftewel kinderen, kerk en de keuken. De plaats voor vrouwen in nazi-Duitsland was absoluut in huis, waar zede toekomstige leiders en werkers van de nationaal-socialistische staat moesten baren en grootbrengen.

In oktober 1931 werden er Frauenschaften opgericht die tot taak hadden alle vrouwenbewegingen te verenigen in één nationaal-socialistisch Frauenfront. Humanitaire gemeenschappen en organisaties met een democratisch karakter werden beschuldigd van marxisme, aantasting van de gezinswaarden, aanzetting tot abortus en een gebrek aan vaderlandsliefde.

Focke-Wulf

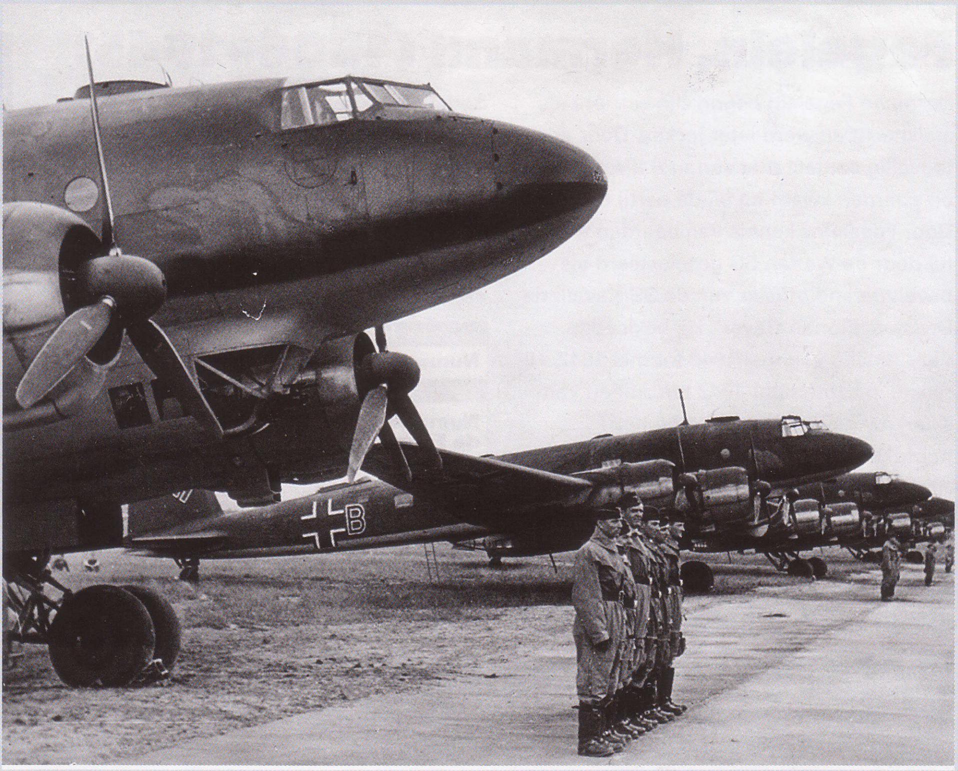

Focke-Wulf Flugzeugbau AG was de grote vliegtuigontwerp- en bouwonderneming die in 1924 door Heinrich Focke en George Wulf opgericht werd. Wulf kwam in 1927 om het leven tijdens het testen van een prototype en Focke verliet het bedrijf tien jaar later om zich te gaan concentreren op de productie van helikopters. Tijdens de oorlog stond Focke-Wulf onder leiding van de bekwame vliegtuigontwerper Dipl.Ing. Kurt Tank. Het belangrijkste product was de Fw-190 jachtbommenwerper, die in 1941 in gebruik werd genomen en die uiteindelijk door de Luftwaffe het meeste ingezet werd. Andere bekend modellenwaren de Fw-200 Kondor lange afstandbommenwerper en het Fw-189 verkenningsvliegtuig. De Kondor was oorspronkelijk ontworpen als verkeersvliegtuig. Hij werd in juli 1937 in gebruik genomen. Door zijn grote bereik was hij geschikt voor operaties boven de Atlantische Oceaan. Ondanks zijn beperkte bommenlast bracht hij tijdens het begin van de oorlog grote schade toe aan de geallieerde konvooien.

Boven:
Focke-Wulf Kondors vormden zo'n grote bedreiging voor de Britse konvooien dat Churchill dit vliegtuig de "Gesel van de Atlantische Oceaan" noemde.

Rechts:
Een Focke-Wulf Fw-190 jachtvliegtuig staat op een basis aan het Oostfront klaar voor de volgende missie.

Frank, Hans (1900 - 1946)

Links:
Hans Frank was een van de wreedste en meest corrupte van Hitlers vazallen. Hij plunderde Polen en was verantwoordelijk voor de dood van honderdduizenden Polen. Hij bekeerde zich in Neurenberg na de oorlog tot het katholicisme en was een van de weinige hoge nazi's die bekende schuldig te zijn aan oorlogsmisdaden.

Hitlers jurist en later gouverneur-generaal van Polen. Frank, een Freikorps-activist en een van de eerste leden van de NSDAP, vertegenwoordigde Hitler in zo'n 150 rechtszaken. Hij kreeg opdracht Hitlers afkomst te onderzoeken om te bewijzen dat hij geen joods bloed had en hij gaf leiding aan het disciplinaire hof van de partij.

Hij werd hoofd van de juridische afdeling van de NSDAP in 1929. Toen de nazi's aan de macht kwamen, werd hij minister van justitie in Beieren en in 1934 werd hij benoemd tot Reich Minister zonder portefeuille.

Frank werd in 1939 gouverneur-generaal van Polen. Hij was een wreedheerser die het land plunderde en Polen gebruikte als slavenarbeiders. Hij stuurde meer dan 85 procent van de joodse bevolking naar de vernietigingskampen.

In 1942 viel hij uit de genade toen hij de grondwet weer in werking wilde stellen nadat een vriend van hem geëxecuteerd was. Al zijn functies binnen de NSDAP en als jurist werden hem afgenomen, maar hij bleef wel aan in zijn functie in Polen. In Neurenberg zei hij zich tot het katholicisme bekeerd te hebben en bekende hij schuld. Hij werd schuldig bevonden aan oorlogsmisdaden en misdaden tegen de menselijkheid en werd op 16 oktober 1946 opgehangen.

Zie ook Holocaust
Nummer 3: Einsatzgruppen
Zie ook Hitlers Veldslagen
Nummer 6: Blitzkrieg Polen